

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Sapiente Fructuoso Epistolares Libri quinque

Bonifacio, Juan

Ingolstadii, 1606

Liber Primus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51159](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51159)

DE SAPIEN- TE FRU- CTVOSO.

Epistolares libri quinque.

Cuidam rudimentorum præcepto-
ri perpetuo.

*De muneris præstantia, quod in spe-
ciem humile est.*

NON tam nano gigas excellit, In hac pri-
ma epistola
de fructuoso
sapientis,
quasi incu-
nabulis a-
gitur, illeq;
laudatur,
qui hac
tractat hu-
milia, sine
quibus ma-
gna constā-
re non pos-
sunt.
quàm tu rudimentorum do-
ctor stabilis mihi præstas Rhe-
toricæ artis præceptori: nos enim ali-
ter atque vulgus existimat, de rebus
iudicare, & sentire debemus, rectissi-
maq; illa norma est, qua res non splē-
dore, sed pondere ipso metimur, &
pendimus. Ergo sapientibus, planeq;
perfectis hominibus nihil abiectum,
vile sordidumq; videtur, quod illi im-
perent, & imponant, qui tanti apud

A nos

nos esse debent, vt eorum vel voluntatem, vel nutum, quasi diuinam aliquam legem obseruare necesse sit, & quoniam quæ Dei nomine imperantur, parua esse non possunt, certè qui ea libenter, & ex animo facit, & est, & habetur maximus. Magna ducuntur ex magnis, tu rudimentorum doctor te ipso quotidie maior es, ergo rudimenta ista parua non sunt, quæ te mirabilem effecerunt. Artium minimam ingenuarum scimus esse Grammaticam, quintæ verò classis doctor infimis inferior, & minor est minimis. Concio, cuius præceptrix Rhetorica est, extulit se multò altiùs, quæ summi Dominatoris, vt Iris illa Poëtarum, ad homines mandata perfert, duxq; in cœlum iis esse solet, qui eam sequi & audire volunt. Sed tamen est cur tibi Rhetor, cur etiam cedat Orator. Mitto diuinos illos homines, quorù horratu & sapientia ciuitatum est salus constituta, nihil loquor de angelicis concionatoribus, quos fama prædicat, quorù similem si quem inter tot

concio-

concionum adulteria sum nactus, admiror, artem cum arte non comparo: quantum enim inter infima, summaque interest, tantum est inter Grammaticam, Theologiamq; discriminis: hominum hæc est cõtentio, non munerum. Elementorum loquendi magistrum & præceptorem non omnibus, quod quidem esset absurdum, sed pluribus concionandi magistris, atq; artificibus antepono. Nam pauci ita se vincunt, vt pueros doceant præsertim diu, qui verò è suggesto dicant multò sunt plures. Iudicia populi cõtemnere, artibus, quas multas, bonasque didiceris, quasi nuncium remittere, animi constantiam retinere, balbutire cum pueris, hominem doctrina excultum nomina, & verba declinare quotidie, istam incudem quætere semper, tantam habet laudem, quanta est operis difficultas. Equidem istius modi viros nunquam aspicio, quin me mei pudeat, & mihi ipse valde displiceam. Nobis nostra tractantibus, librosque enarrantibus campus

A 2 se sæpè

se saepe offert, in quo excurrat, & ex-
ultet oratio: tu inter rudimentorum
spinas, & dumeta versaris: ego ab aliis
doceri coeptos erudio, ipsaque inter-
dum designatio talis est, ut me à per-
pingendo deterreat, & eorum, quæ
sunt tradita, præstantiam persequi me
posse diffidam, tu omnino rudes, pla-
neque vacuos instituis, atque imples:
me paulò grandiores attentius audi-
re solent, tibi necesse est murmur cõ-
pescere minorum: rego, corrigoque;
pauciores, plurimi rogandi tibi sunt,
cognoscendi, urgendi, castigandi: me
Tullianæ orationis nitor ipse dele-
ctat, quid te humanum capere possit,
& oblectare, non video: qui sermonis
elegantiam adhibet Rhetoricus audi-
tor iure suspicitur, nemoque in gymna-
sium latinus hospes ingreditur, quin
eos discipulos admiretur, qui politè
eloquantur, eiusque eruditionis con-
temptum præ se ferant, quæ non sine
inquinati, barbarique sermonis merce-
de contingat: estque præceptor gloria
discipulus eruditus, & elegans: tu ex
ma-

maximo isto labore fructum magis speras, quàm percipis. Veruntamen tua mi Pater principia his meis perfectionibus longè anteponeâda censeo. Nam præceptiones tuæ, & quæ de virtute tractant, & quæ texendæ orationis latinæ, atque struendæ initia, primordiaq; tradunt: quia omnium prima docentur, vacuam animi sedem, occupant, atque imbuunt, illisq; puerorum mentes, vt cera imprimuntur. Assuescunt pueri te magistro in primo aditu, vestibuloq; Grammaticæ non modo idonea, lecta, latinaq; adiectiua cum idoneis, lectis, latinisq; substantiuis copulare, atque connectere, verba celeriter declinare, oratiunculas multas Hispanas latinis verbis explicare, & Romanas facere, sed literas etiam cum virtute coniungere. Quæ enim vel dictas, vel etiam dictitas, sanctitatis igniculos iaciunt, viamq; ad elegantiam sermonis, stylique muniunt. Puer verecundus, virtus amabilis, libido pestilens, vitium execrabile, humani generis liberator

A 3 Chri-

Christus, coelestia contemplor, diligò
Deum, seruo præcepta, fugio menda-
cium, odi loquaces, recordor morté,
& quæ sunt huius generis. Nulla ora-
tio præscribitur à te vernacula lingua
vt fieri solet, explicanda latinè à disci-
pulis, quæ admonitio non sit. Trita
illa non dico, tuisque auditoribus de-
cantata, præstat disrumpi, nosq; diui-
di medios atque discindi, quàm pec-
care. Vide videntem te Deum, ô mo-
mentum, à quo æternum, aliaq; ho-
rum similia, quæ pueri celeriter arri-
piunt audita de te, neque vt magna
pars loquendi causâ, sed ita viuendi.
Et vt nasci, quàm aut augeri, aut cre-
scere maius, admirabiliusq; est, ita tibi
à quo nati discipuli sunt, multò plus
debent, quàm illis, à quibus incre-
mentum acceperunt. Scio primario
cuidam viro vehementer & placuisse
& profuisse, quæ tuus quidam disci-
pulus ipsius nepos ad mensam me-
morabat authore te, & serio præce-
ptore. Nempe ardebat puerulus, &
summæ authoritatis auunculum ca-
lesfecit.

Iefecit. Quantum discipuli proficiāt,
te minimè pœnitet, in istisq; pusioni-
bus erudiendis horas & tempus malè
collocari non putas. Aut enim illi no-
bis, aut illis nos profumus. Si boni, si
verecundi, si modesti fiunt, & etiam
docti euadunt, vtilis illis sumus, & sa-
lutares: si leues, si impudentes, si mo-
lesti, si ineruditi, improbiq; sunt, nos
illi profectò exercent, eorumq; leui-
tate constituenda, frangendis furori-
bus, reprimenda licentia, moribusq;
perferendis, nostra quotidie si inertes
& pigri non sumus, augeri virtus po-
test. Scitum est illud S. Bernardini, cui
per Senensis vrbs plateas eunti petu-
lantes pueri à tergo insequentes illu-
debant, in eiusq; nudis pedibus ingre-
dientis apertum calcem lapillos sub-
inde iaciebant: ille ne semel quidem
respiciens pergebat itinere suo: socius
autem indignè ferens non animad-
uertis, inquit, proteruitatem puero-
rum? Cui Bernardinus, faciant sanè
quod volent, materiam frater nobis
isti præbent, vnde sempiternæ gloriæ

*Apud Su-
rium de
vitis San-
ctorum,
mensis
Maij.*

coronas pertexamus'. Dum enim molesti, iniuriosiq; nobis sunt, patientiæ nobis occasionem suppeditant, qua patientia possidebimus animas nostras, & cœlorum regna promerebimur. Immortalis ille Deus mi Michaël, cuius omnia numine continentur, nutu & voluntate gubernantur, vtrumq; curat in nobis: nam & qui se præclare gerant, plurimi inveniuntur, & qui nobis occasione ipsa profint, minimè defunt. Equidem reor si Diocletiani, Dacianiq; essent, Iustos, & Pastores non defuturos ex nostris, sed malo Diocletianos, Dacianosq; deesse, erunt sine illis pestibus Iusti, erunt Pastores, erunt qui fortissimi martyris Babylæ Antiochenæ Ecclesiæ Episcopi tres illos discipulos Urbanum, Prilidianum, Epolonium, quantum in ipsis positum erit, imitentur: quos ab vno patre genitos Imperator Numerianus sæuissimè cruciatos interemit: ex quibus natu maximus duodecim duntaxat annos vitæ complebat, medius nouem, vltimus

*Simeon.
Metaphra-
ses de vitis
Sanctor.
habetur in
eomis Alo.*

mus septem: & tamen id ætatis de im-
 manissimo hoste, deq; superbissimo
 tyranno triumpharunt. Cùm enim
 magistri sui Babylæ religionem tueri
 ac retinere se velle dixissent, neq; eos
 verbera fregissent, quæ pro annorum
 numero quisque pertulerat, ferreis
 sunt vnguibus Numeriani iussu dila-
 cerati, quem dolorem forti animo to-
 lerabant, magisq; doctoris sui crucia-
 tu, qui in eculeum impositus imma-
 nissimè torquebatur, quàm suo com-
 moti imperatorem his verbis accusa-
 bant, erubescere, erubescere, tribusq; mi-
 nutissimis puerulis longè inferiorem,
 imbecillioresq; te esse fatere. Tu
 quidem ardes iracundia, nos his tor-
 mentis tanquam vernis floribus exor-
 namur, plagarumq; vestigiis notatum
 atque adeò impressum corpus enite-
 scit. Numerianus magistri præsentia
 confirmari puerorum animos arbi-
 tratus doctorem & discipulos sedibus
 locisq; disclusit, seiunctisq; à Babyla
 præceptore puerulis alia donabat, alia
 promittebat: non ignari tres fratres

*ysij Lipo-
 mani, me-
 minit ho-
 rum trium
 puerorum,
 S. Chrysof.
 in homilia
 de SS. Iu-
 ventino,
 & Maxi-
 mo.*

A s quo

quo animo illa darentur, pro donis & pollicitationibus tyranno hæc verba reddiderūt, q̄d nos insidiosè coluber decipere, & vt auiculas in laqueos conaris inducere? nec à fide Christiana deficiemus, nec magistrum Babylam deferemus. Hæc audiēs ex carcere Babylas, & ex eo loco, in quē erat inclusus macti, inqt, virtute filioli, disciplina mea, gaudium meum, lætitia mea: per amplum educationis istud est præmium, laboris mei hodierno die fructum mirabilem capio: grates tibi ago summe Deus, qui talium me discipulorum magistrum esse voluisti: hæc Numerianus perinuitus audiuit, Babylæq; denuo persuadere cœpit, vt simulacra veneratus acerbissimæ mortis tormenta defugeret; quem cum de sententia dimouere non posset, vnà cum pueris capitis condemnauit. Mortem pueri constanter pertulerunt, post iugulatus magister est Babylas, qui à tyranno cōtenderat, vt pueri præmitterentur ad necem, veritus ne si prius ipse necaretur, constancia

stantia puerulos firmitasque deficeret. Non est negligenda mihi pater ætas puerilis, quæ huiusmodi coronis redimita fulget in cœlo. Quorundam verò improbitati ita demum irascamur, ut meminerimus nostros illos esse tortores, qui & quæ olim admisimus, & quæ quotidie peccamus, viciscuntur. Etsi tua errata spero esse leuissima, qui animum tanquam arcum semper habes intentum. Quàm autem Deum amemus, qui pro nobis factus est puer, hæc eadem patientia, patientiæque effectrix charitas declarabit. Quare eo animo simus, ut non tantum pro pueris, verum ab ipsis etiam pueris, si ita res ferat, mortem patiamur. Cur enim diui Cassiani sortem recusemus? qui à suis est discipulis, iubente tyranno, ferreis stylis confixus, quorum quo erat manus debilior, eò cruciatus grauior, diuturnioresque fuerunt. Nam qui ludimagister est, tot stylis conficitur, quot sunt errata puerorum.

Te appello, me etiam ipse testabor:
hæret

*Prudentium
in Peristepha.*

hæret enim in vtriusque nostrum animis sollicitudo sempiterna, neque solum timemus quod palam reprehendi solet in pueris, sed etiam veremur ne quid cum animo cogitent, quo ille rerum omnium molitor & effector Deus, possit offendi. Quid sis dicturus exquirere, meditari, præuidere haud magni negotij est, præcipiendi, rogandi, regendi, percontandi, reposcendi, sapius eadem iterandi, puniendi, ventilandi, parentibus & propinquis satisfaciendi tædia perferre molestum puto, graue, difficile. Sed parturiendi dolorem partus ipse compensat. Filioli tibi iam sunt, gaude, vides nunc lactentes & paruos, non multò post magistros videbis, rectores, & duces.

In Troade. Senecæ versus illos recole, qui te in isto cursu pergentem incitabunt.

*Generosa in ortus semina exurgunt suos,
Sic ille magni paruus armenti comes,
Primisq; nondum cornibus findens cutem,
Cervice subitò celsus, ac fronde arduus
Gregem paternum ducit ac pecori imperat.
Qua tenera caso virga de trunco stetit,*

Par

*Par ipsa matre tempore exiguo subit,
Vmbraſq; terris reddit, & cælo nemus.*

Igitur vt est in fabulis Troia euerſa in patriam Græci non ante redierunt, quàm Hectoris filius Aſtynax paruus & infans eſſet extinctus. Timebant enim ne ſi relictus ex tanta cæde reſtaret, Troiam reſtitueret, collectiſq; reliquiis hoſtes bello laceſſeret, parentiſq; & aui necem vlciferetur. Neque nos diſſimiliter malus dæmon exagitat, odit, inſectatur: quos videt Ioiadæ 2. Para. cap. 23. ſacerdotis exemplo in ſumma vaſtitate rerum, in tanta bonorum inopia virorum regiam ſeruare ſtirpem, quæ adulta dominetur, & occiſa Athalia, id eſt impudentia reſpreſſa, atque edomita pudorem introducat, qui ſanctitatis & religionis diuturnus eſt cuſtos. Non enim boni ſeduliq; magiſtri aliter mundo prodeſſe exiſtimantur, atque ille profuit, qui in arcam à ſe fabricatam beſtiarum atque hominum genus incluſit, conſeruandiſq; ſeminibus prouidit, & cauit, ne rerum vniuerſitas interiret. Etenim literarum, virtu-

virtutumq; doctores: *Viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt, cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum.* Vale, & corpus istud cura laboribus, morbisque confectum: tua saepe valetudo tentatur, sed tamen erecta mens est, expectatione vitae melioris. Quod enim vni praestas ex minimis istis, Deo praestas, qui dolorem, laboremq; considerat: qui improbitatis punitor est, remuneratorq; virtutum. Teque cum Petro Sanctio, & Ioanne Alfonso coniunget, qui minimos quosque discipulos in nostra Societate toto vitae tempore summa cum voluptate docuerunt, quorum nominatiuis nomen debetur immortale.

CVIDAM MAGNO RHETORI.

De studio utilis eloquentiae.

QUID tibi mi Martine in mentem venit ista petere, qui magistrorum magister es? An tu solus hospes in ista vrbe versaris, nec ad

nec ad tuas aures illa venerunt, quæ
iactari tam sæpè à multis solent, qui
Italiam non viderint, eos limatulos
esse non posse? Equidem qui de me
demissè opinantur, ac sentiunt, eos
non valde vituperem. Vituperem?
immò verò vt eius sententiæ fauto-
res, in qua ego sum, complectar, at-
que ornem. Ij enim sumus, qui a-
liis summa omnia largiri, nobis ne
mediocria quidem tribuere solea-
mus, deq; rebus magis, quàm de ver-
bis laboremus. Ergo in eo libello, in
quo pueros instituimus, balbutire
nos delectauit: exiles verbis, senten-
tiarum figuris non ita magni fuimus,
ne in plano tumeremus. Adolescen-
tiæ nostræ rudimenta illa fuerunt,
& ineuntis quasi quidam ludus æ-
tatis: accesserunt præli, & typogra-
phiæ vulnera, quæ Burgensis cura-
uit impressio. Sibi quidem docti &
sapientes persuadent, elegantiori-
bus esse nobis si liberet, licuisse, ar-
gumenti, & quorundam inscien-
tiæ, qui quæ sunt altius elata non
cal-

callent, rationem habuisse: memet ad puerorum captum accommodasse: in quo eos, qui ita censent, fortasse non fallit opinio. Quod si vlli secus existimant, per me sane licet. Non enim meum est, aut prescribere quid quisque sentiat, aut quo minus quae velit opinetur, & fingat, impedire. Sed de his haec tenus, instat enim mihi epistola tua vehemens, atque sollicita, qua exiges, ut de erudiendis ad fructuosae eloquentiae artem discipulis differam & disputem. Quod ego tuum postulatum quid sibi velit, ignoro. Illa enim poscis, quibus abundas Marte tuo, & quae pauci a me fortasse contenderent. Sed quae tandem sunt illa, quae praecipere possem, si tu is esses, cui citra ruborem praeccepta dare possemus? quid tam tritum, vulgare, cognitum, decantatum, & scitum? Nota tibi est Pauli Manutij aurea illa ad Saulium epistola de imitandi Ciceronis noua & pulchra ratione. Ex Verrinis, Philippicis, caeterisque Tullij orationibus te auctore multa discipuli sumunt, in philosophicis

*Lib. 7. epist.
epist. 4.*

phicis eiusdem Tullij scriptis, in Rhetoricis, in epistolis hærere iubes, vt non modò eleganter, sed etiam vtiliter loqui consueſcant. Nam qui Ciceronis imitator est, orationis vehemẽtiam & salubritatem cum ornatu & nitore coniungit. Quin etiam in Cæsare, Liuiio, Terentio volutare cogis, fitq; vt quasi æs Corinthium auro argentoq; melius ac lucidius confluisse videantur. Apparet enim non fures esse impudentes, sed callidos imitatores: ita namque ex alieno mutantur & sumunt, vt in dicendo sint planè sui, vel vt melius loquar, tui. Dicam equidem apertè quod sentio. Non modò tu, cuius eloquentiam & interiores literas admiror, sed illi etiam, quos docuisti, verecundio rem me in dicendo, & interpretando facere solent, ita sunt præclara q̄ partim docente te, partim suo ductu didicerunt. Hic tu me ad præcipiendum vocas, & iudicium requiris de re Latina meum. Ne tamen nihil tibi respondeam, breuiter illud habeto, o-

B mnia

mnia, me in magistro ponere solere, quem esse in primis eloquentem necesse est, tum suorum discipulorum callidum æstimatorem, postremò laboris valde patiétem. Sequitur enim magistrum auditor docilis, elegans non fit nisi ab elegante doctore discipulus. Barbarus à barbaro multo faciliùs. Nam in vitiis facilis contagio est, virtutum imitatio difficilis. Nam sordidus & inquinatus magistri sermo subitò arreptus atque haustus serpit, & diffunditur, pura verò & emendata loquutio ægrè & à paucissimis expressa permanat, ac permanet.

*In Lache-
te.*

Quare Nicias ille apud Platonem à bono & laudato præceptore Socrate maximè institui voluit, ne perpetuò discens dediscere videretur. Agnoscuntur enim in omnibus discipulis vitia magistrorum, virtutes si vllæ sunt, in ingeniosis tantùm elucent, & sedulis. Ergo in Demetrio Phalereo Theophrasti suauitas apparebat: in Demosthene Isæi vis ostensa est, in illo autem Ciceronis hoste Marco

*1. Officio.
Iuuenalis
Satyr. 3.*

An-

Antonio (nisi si Tullium animi per-
turbatio coëgit errare, ac de inimico
mentiri) magistri vel infantia, vel re-
missio monstrabatur: quæ se in ple-
risque solet ostendere. Librorum
lectio bonorum, qui magistri quidam
sunt, per necessaria mihi esse videtur
ad rerum & verborum quasi supel-
lectilem comparandam. Tales enim
ferè efficitur, quales scriptores lecti-
tamus. Nam cum in illa Italia, quod
te minimè fugit, quæ bonorum au-
thorum & oratorum quasi fœcun-
da parens nullo cum fine laudaba-
tur, multis ætatibus & seculis foren-
ses & senatoriæ literæ siluissent, pa-
trum aut certè auorum nostrorum
memoria à Ciceronis imitatoribus
studiosis vetus illa & florens reuo-
cata eloquentia est, quorum stu-
dium celeriter complexæ illæ na-
tiones, quæ ad Septentrionem spe-
ctant, tanto puriùs Ciceronis phra-
sim expresserunt, quantò longiùs ab-
erat à Latina, Gallorum, Sarmata-
rum, & Germanorum lingua vulgaris.

2. Philippica.

Boni tamen oratores aliquantò sunt
feriùs à nostris hominibus vel recepti,
vel cogniti. Cùm enim eloquentiæ
pulchritudo, & species vel longè po-
sita nostræ gentis mouisset oculos,
Tarraconensis Hispaniæ magistratus
eos præceptores accersuerunt, à qui-
bus orationis elegantiam trium ciui-
tatum, atque adeò regnorum iuuen-
tus addisceret: eo ipso tempore cura-
tum est à Lusitaniæ rege, vt eloquen-
tes magistri adolescentiã expolirent,
quæ Hispaniæ communi fato verbũ
verbo reddere, & quasdam gramma-
ticas argutias, vel ineptias potiùs pre-
mere ac persequi tantummodò con-
sueisset. Apud Vacæos, Bardulos, Car-
petanos, quorum ex gente nos sumus,
item apud Bathicos doctissimi Ne-
brissensis opera quæ bellorum causa
in tenebris diu iacuerant, paululum
oculos literæ sustulerunt. Sed doctri-
næ, quàm dictionis & eloquentiæ
studiosiores adhuc fuimus. Deerant
namque doctores & magistri, qui si
non omnes, quod esse non potest,
at ali-

at aliquos politè eloqui docerent.
Etenim vt diximus, in docente sunt
omnia. Qui enim discipulorū inge-
nium naturamq; perspexit diligens
intelligensq; præceptor, & quate-
nus progredi, ac procedere quisq;
possit, est odoratus, neque in eo do-
cendo torquebitur, quem viderit tar-
diorem, neque quos idoneos ad elo-
quentiam aptosq; repererit, non fa-
ciet eloquentes. Natura, arte & exer-
citatione Petrus Perpinianus conse-
quutus est, vt eo dicente Roma ob-
stupesceret, & homini Hispano in e-
loquentiæ laude concederet. Multi
commentatione, labore, ingenio ad
Ciceronem Hispani proximè acce-
dunt, tu fortasse propius quàm alij,
penetraſti. Mihi quidem nostrorum
hominum mores, & naturam confi-
derāti, & in patriam nostram linguā,
quæ à Romana fluxit, id quod vox
ipsa paululum in fine corrupta de-
clarat, intuenti neque inepti ad Lati-
nam dictionem, & planè Tullianam
videntur Hispani, neque quia otium

B 3 & per-

& perseuerantiam res tanta desiderat, si volunt, non constantes. Hæc enim ut pleraque in animi inductione sunt posita: non autem velle non poterunt, si commodè à magistris eruditi, præmiis inuitati, ipsaque orationis pulchritudine, quæ in magistri loquentis ore splendebit, allecti, quem ut supra admonuimus, eloquentem, copiosumque esse necesse est, tantum temporis, spatiique sumet, quanto opus erit, ad magistri se voluntatem nutumque fingent, se totos in imitandis probatis authoribus collocabunt, nunquam non scribingent, loquentur, disputabunt, declamabunt. Neque verò si in externis hominibus summa hæc iam sunt, mediocria in nostris contemnam. Illos iam diu exercitatos, in Cicerone volutatos, optimis & librorum & magistrorum præfidiis communitos, labori deditos, natura lentiores non nisi maxima decent: nobis in viam nuper ingressis, à libris imparatis, à magistris non ita adiutis, moræ impatientibus vel ipsa
medio-

mediocritas esse debet gloriosa. Illo igitur doctore opus est, qui cum vera, certaque doceat, eorumque similia, à quibus hæc omnis facultas extitit, tamen facilitate ipsa præcipiendi discipulos excitet, promoueatque studia multorum. Equidem illis assentior, qui rudem, integrumque puerulum ad elegantiam Ciceronis instituunt, in ipso Grammaticæ artis ingressu, cum eo tamen ut caueant, ne quid fiat inuita Minerua, id est natura repugnante. Quare author tibi sum, qui cum monere posses, vis admoneri, ut puerilem captum pericliteris & tentes, patere discipulum fieri sapientem, qui eloquens esse non possit, laudabilis doctrina est ipsa per se, nec parum fructuosa. Multi cum in utroque excellere cupiissent, alterum, quod apprehendere non licuit, reliquerunt, altero contenti & sibi & aliis non vulgariter profuerunt. Accedunt tempora, quæ nostris conatibus experimur aduersa: instat filio parens, nec dum politioribus his literis exco-

B 4 latur,

latur, & perficiatur, exspectat, sed semilatinum ad altiores artes, disciplinaſque traducit, priſcæ norma institutionis in multorum animis infidet, vetus & inepta Grāmatica parum ſecundo populo reſegatur. Quare ita nos geramus, vt diſcipulis ſine inuidia & offenſione proſimus. Nam ita res agetur & illorum, & noſtra commodiùs. Quæ ex vetuſta illa præcipiendi ratione, quam proxima, quamque ſuperior ætas coluit, retineri ſine detrimento poſſunt, retineamus, nouitatisque inuidiam, & temeritatis notam, quoad noſtra fides, Societatiſque dignitas patietur, fugiamus. Quæ verò magiſtri, quæ diſcipuli partes ſint, quidam ex noſtris docet his verbis: *Illæ porro à magiſtro huius artis requiruntur, ne multa cuiusque generis vtilia inutilia congerat, in vnum locum, ſed delectum habeat, vtilia retineat, illa repudiet, quæ nihil, aut parum profutura videantur: ne in alienis conſutandis diutiùs commoretur, ne minutis aut ſpinofis diſputationibus ingenia diſcipulorum atte-*

*Petrus Per
pinianus
oratio. I.*

attenuet, ut egregium aliquem oratorem proponat ad imitandum, & in eo qua maximè excellent, sedulo demonstrat, ut eos crebris exercitationibus ad omnem dicendi copiam, varietatem, grauitatemq; traducat. Exercitationes autem sint principio minores, quotidianoq; sermoni proxima, deinde quanta ad facultatem adolescentium, tanta ad exercitationum magnitudinem fiat accessio. Auditorum officia partim cum doctoris officiis cōiuncta sunt, quæ quoniam ex illis sine mea oratione ipsa per se intelliguntur, non attingam: partim propria ipsorum. Ea mihi videntur esse primùm, ut magistrum differentem diligenter audiant, deinde si quid non benè intellexerint, ut interrogent, tum ut omnia iam animo percepta & cognita memoria comprehendant: postremò ut in exercitationibus quotidianis omnia sibi summa proponant, ut ea vel mediocria consequantur. Neque magno pere laborent, quàm multum, aut quàm citò dixerint, vel scripserint, sed quàm benè, hoc est quàm variè, quàm numerosè, quàm abundanter, quàm illuminatè & rebus & verbis. Hæc ille de eloquentiæ magi-

stro & discipulo: attende nunc Latini auditoris instituendi rationem, & ordinem ex præceptis Manutianis, qui ordo seruandus est, vbi puer Grammaticæ artis fundamenta iecit, syntaximque & cætera rudimenta cognouit.

Argumentum (inquit ille) propriis dilucidisq; verbis exponatur, adhibita cura, ut ex eo, si res ferat, præceptum aliquod eliciatur, vel integritatis, vel prudentia comparanda: tum ad sententias perfectè explicandas industria conferatur, postremò singula verba ita perpendantur, ut & quibus eorum quodq; rebus aptari possit, ostendatur, translationum lumina, & earum diuersa generantentur. His enim vel maximè exornatur oratio: contraria contrariis relata, similium copia, quæq; à Rhetoribus paria dicuntur, & omnino quidquid orationi aut vim, aut splendorem addit, cuius utriusque generis plurima sunt, id obseruari, & exponi diligenter velim.

Pueri & adolescētes cū Latina Latinis interpretantur, barbarā loquutionem tanquam scopulum vitent, verè dum enim est,
ne dum

ne dum copiam perquirunt, pro emendatis vitiosa colligant. Quod praeceptorum culpa saepe cōtingit, vel quia quod optimū est, ignorant, vel quia negligunt. Ita fit ut illa deteriora facile à pueris reperta diutius hareāt in memoria, quàm illa ipsa ad imitandū proposita. Quòd si facultatem is qui docet, hanc non habet, ut pro Latinis Latina reddat, praestat uti sermone vulgi, quàm inquinatè loquendi morem confirmari.

De verborum dispositione laborare paucos videmus, at ea tanti est, ut uno interdū verbo malè collocato tota ferè labi, & concidere sententia videatur. Hinc exoritur numerus ille, qui vel si reliquis careat ornamentis, ipse tamen per se mirabiliter aures animosq; delectet, iam de sententiis connectendis ut ab altera ad alteram commodè transeat, non levis est animaduersio. Hæc de ratione interpretandi Manutius, de exercitatione autem sic idem:

Epistola sententiis moralibus aspersa tertio quoque die componenda argumento dissimili proponantur. In his acerrimè velim exerceri puerorum ingenia, sic ut non solum ornamenta latinae linguae, sed etiam
si fieri

si fieri possit artem inuentionis aliquam perdiscant: nec dubitandum quin paucis mensibus hoc exercitationis genere, praesertim si praceptor labori non parcat, tantum proficiant, ut ad orationes & audiendas & scribendas traduci possint. In orationibus nil omittatur, quod ad artificium pertineat, quae porro excellunt, detur opera, ut imitando exprimantur: in quo studio si biennium ponatur, pari docentis & discantis cura emergent oratoria virtutes ex praestantibus ingeniis, & illa vetus eloquentia, cuius exemplum iam hodie prope nullum superest, quasi ex tenebris in lucem reuocata suam aliquando dignitatem obtinebit. Hec bonus ille Paulus. Audito nunc Bartholomæum Ricium in hac eadem cura versantem Tullij imitandi, cuius haec sunt verba.

*Lib. 3. de
imitatione.*

Vt ad securius, atque splendidius loquendi genus meum discipulum traducam, me totum uni Ciceroni do, atque addico: in hunc unum studiosius incumbo, in hoc hareo, huic uni penè omnem operam do: id autem hoc modo. Sumo mihi partem aliquam ex eo, quae magis libeat, eam illi in nostrum sermonem

monem dicto, quam mihi latinam ut faciat, iubeo. Paret, refert, corrigitur. Quo sedulo perfecto Ciceronis locum assero integrum, confero, discipulum quæ eius sunt, doceo, quæ communia cum Cicerone, hortor, sic reliqua: ubi is sit paulò pressior, contra Cicero ornatior, uberius, admoneo. Ut monitus aliàs meminerit, suadeo, qui sonus ex sonorum verborum aspero concursu nascatur, qui ex Ciceronis structura nobis concinnius moduletur, ut sentiat, curo diligenter. Contra verò quando item indiligens diligentia minimè ingrata sit, ac vocalium hiatus molle quid habeat atque asperum, quod etiam si aurium iudicio respuatur, non tamen inepti, & parum consulti hominis esse commonstro. Postremò cum longo nimis verborum anfractu orationem suam determinet, ut eam intra moderati spiritus conclusos terminos contineat, tamen si contra, eam angustet nimis, quoad laxanda sit, sedulo commonefacio. Hæc Ricius. Plura tu & fortasse meliora ex meo Italo disces, quando te discipulum esse delectat, meum iure appello, quem genui, cuius incunabulis præfui, sed eum Ro-
ma

ma perpoliuit. Hic Ciceronis quasi mysteriis, quæ in vrbe traduntur, initiatus te magna docebit & mira. Sed quoniam nostri homines pueros exerceri in loquendo maximè volunt, sunt mihi pergrata, quæ facimus. Pueros enim ad dicendum aptos paulatim & sensim nostri præceptores ita locupletant, atque instruunt, vt loqui vel ex tempore & subito possint. Ne autè dicenti deesse possit oratio, inuentionis præcepta perficiet, quæ multa traduntur: & loquendi assiduitas, quotidianaq; scriptio. Non soleo, vt fit plerunque in externorum scholis discipulum cogere, quidquid ei dicendum sit, latinè vt id proferre conetur. Plus enim damni, quàm commodi ad latinam elegantiam, quæ vna quæritur, ista res affert. Et quidem præceptor bonus latinæ orationis cum perpetuitate, tum puritate consequitur, rarò vt hæsitent exercitati discipuli: & in maternam linguam relabantur.. Quid enim tam absurdum atque absonum quàm verbis magistri Latinis Hispana dis-

na discipulos reddere? in concertationibus autem quotidianis, quibus nostra mirificè Hispania capitur, ingenium aliàs acuitur, aliàs memoria exercetur: ingenij periculum fit obiiciendis illis, quorum explicatio iudicium peracre, & animi lumen exposcit. Ut cùm scriptoris, quem magister explanat, dictum aliquod infirmatur, de rei propositæ veritate ambigitur, inter duo, quæ videntur esse pugnancia, diiudicatur, aduersus sibi fuisse scriptor monstratur, sententiæ, quæ defenditur, ratio exquiritur, quibusdam positis quædam concludi debere ostenduntur, neque hæc spinosiora horridè, sed politè, nitidèque tractantur. Exercendæ autem memoriæ, vnaq; augendæ multas nostri inueniunt, atque incunt rationes. Aut enim ex probatis authoribus: & Cicerone præsertim multa ad verbum pueri ediscunt, aut quæ paulò accuratiùs scripsere, & didicere pronunciant, aut declamitant, aut à præceptoribus narratas historias, scriptorumq;

rumq̄; difficiliore locos expositos recolunt, aut artis præcepta repetunt, aut auium, herbarum, piscium, colorum, artificiorum, rei vel nauticæ, vel militaris vocabula egregia coniungunt, & congerunt, vt latinam linguam efficiant pleniorē: aut denique ad Ciceronis Brutum de claris oratoribus, Virgilijq̄; pugnas, vbi tam multa virorum propria sunt nomina, tanquam ad scopum exercentur. Ita fit vt quorundam gymnasiorum Hispanos nostros externi, domestici, inuidi, amici, docti, indocti, maleuoli, beneuoli discipulos admirentur. Quod scribis exercitationibus te non interesse meis, damni profectò nil facis, desunt ingenia, & illa tempora requiro, quæ nosti. Declamationes pro Adonia, contra Adoniam mittimus ad te, quas videris exigere, sed mihi crede, non sunt tantæ, quantæ sunt visæ cum haberentur. Erat declamatorum mira lepiditas, ita vt vel qui Latini sermonis omnino rudes erant, diligenter attenderent: placuit argumentum & quia

quia petatum ex sacris literis, & quia in quæstionem res dubia venisset. Nos & attentionis excitandæ causâ, & quodam honestæ voluptatis aucupio, alia ex foro, alia ex theatro, scenâq; sumpsimus. Nam Salomonem & regem & iudicem in solio constituimus ornatu regio, aderant armati milites Adoniæ custodes, quæ reum, atratum, squallidum, & vinctum cõpedibus induximus, quædam de nostro addidimus, quæ etsi Scriptura non dicit, tamen euenire potuerunt. De orationibus amo te, nihil illis ornatus. Vale.

PRO ADONIA ORATIO.

Ordine præpostero ipsi accusationi præposita, vt falsitati respondere veritas possit, quæ veritas in accusante, non in defendente reperitur.

NULLA grauis est causa, potentissime Salomon, cuius me non exorsus, principiâq; commoueât varios & ancipites rerum euentus metuentem

tem, forensis oratoriiq; muneris difficultatem cum animo reputantem. In hac vero causa, qua grauior esse nulla potest, tanto perturbor vehementius, quanto est grauior is, qui defenditur. Dico enim pro capite & fortunis Adonia Salomonis fratris, dico apud regem Salomonem, quo rege nemo sapientior aut fuit, aut erit, dico ex tempore atque imparatus, id quod in re tali fieri necesse est, rege iudicium non modo exercente, sed etiam maturante. Exterret me illud etiam interdum, quod illo & iudice & auditore de atrocissimo crimine dicendum mihi sit, contra cuius vitam inmanissimi sceleris consilium inisse arguitur Adonias, ut quantum accusati necessitas studij mihi afferat, tantum facultatis regi fides promissa, atque obligata detrahat. Sed tua rex inclyte prestans, singularisq; natura coniuncta cum incredibili prudentia hunc mihi timorem minuit. Scio equidem ad istam dignitatem, infra quam sunt omnes principatus, elatum te esse diuinitus, notum perspectumq; mihi est, te non capiti tuo, sed aliorum saluti in iudicando velle prospicere, nec tam tibi cura esse

ra esse Adonia supplicia, quàm de te iudicia reliquorum. Vides omnium ora, atque oculos in te esse conuersos, incredibilemque hominum frequentiam iudicij huius exitum expectantium, qui profectò nunquam tam alacriter conuenissent, tam flebiliter Adonia squallorem, luctum, & compedes aspexissent, si eum te esse arbitrarentur, qui tui periculi iudex tibi te, quàm reo præbeas æquior em, nemini parcas, cognationi, & propinquitati non cedas, nec te unquam des ad lenitatem, quæ quia à tuis moribus abhorrent, & ab isto regali munere valde dissentiunt, neque timet patronus, qui multis silentibus, temporisque cedentibus loqui est ausus, neque non sperat & confidit Adonias. Cur enim regius frater vel ob summum dedecus & flagitium, à quo longissime abest, eam pœnam extimescat, quæ seruilis est, quæque illis imponi solet, quorum & infima conditio est, & vita turpissima? A fraterna cade lenissimus Salomon regnandi sumet initia? His se tanquam exordiis, atque proœmiis in omnium animos insinua-bit? Cruorem ille effundat & sanguinem, quem necesse est auro, argentoque partiendo,

G a viri

viritimq; distribuendo, beneficiis dandis ci-
 uium gratiam, benevolentiamq; colligere,
 & omnium ad se voluntates & sensus allie-
 cere? Sed quid agimus? quidve preces ad-
 hibemus, cum hic se precibus defendi vetet,
 Bethsabes tristitia & mærore magis, quàm
 suo periculo moueatur? Muta mentem
 istam iustissime Salomon, parentiq; tuæ red-
 de letitiam, quam ademisti. Equidem ve-
 reor, ne in maximos illa luctus incidat, re-
 giam conditionem lamentetur afflictam,
 de fortunis communibus extimescat, depre-
 candi officium ut pestem fugiat, suam au-
 thoritatem à te spretam, contemptamq; de-
 ploret. Ita, quæ tuo illo clarissimo triumpho
 paulò antè triumphabat, quæ populi accla-
 mationibus, quæ militum veteranorum co-
 mitatu, quæ parentis tui Davidis grauissi-
 mo illo iudicio, quo te fratribus tuis natu
 maioribus longè prælatum, adolescentem
 seni, viuentem viuenti succedere voluit,
 læta exultabat, mærore & lachrymis con-
 senescet, si quid fortè Adonia grauius acci-
 deret, nec eius necessaria mors, & naturalis
 uerit expectata. Cum enim dolorem, quem
 ex patris obitu capiebat, lenire cuperet, &

mise-

miserias domesticas consolari, Sunamitidem ducere uxorem voluit, quæ ad molestias abstergendas omnium aptissima videbatur. Vt autem à rege quod optabat matrimonium facilius impetraret, Bethsabæam nuptiarum adhibuit interpretem: facturam se, quæ rogabatur, regina promittit, regem alloquitur, ut pollicita est, Sunamitidem dari uxorem petit Adonia: fore enim ut viri leuitas uxoris prudentia constitueretur: Salomon postulata materna reiicit, atque repudiat, negat quod intueri lucem fas esse ei, qui tales nuptias animo concepisset. Renouat, inquis, pristinos tumultus, quiescere non potest, nobilitari, stabiliri, confirmari in clyto matrimonio vult, & tyrannidis iacere fundamenta. Quis enim non illi se adiungat, quem Ioabius defendat, magnus scilicet imperator, à cuius parte Abiatharus stet, sacerdotali præditus dignitate, quem uxor ipsa commendat, et as adiuuet, species ipsa, corporis quæ proceritas tueatur? Quasæ verò tacite mentis consilia aut diuinare possimus, aut vindicare debeamus. Cogitauit hoc nunquam Adonias, quod cogitatur turpe esse vidit, & factu difficile.

C 3 igitur

igitur optauit? nempe ut Abisag maritus
 esset, cuius pulchritudo tanta est, ut adole-
 scentis oculos & animum mouere potuerit.
 Eam enim quo ore, quo candore, quo rubore,
 qua forma est, senex nemo despiceret: eiusq;
 intuenda finem faceret. Vide ergo iudex
 aquisime ne occasionem perdendi iuuenis,
 qui te olim offenderat, quasitã potius quã
 oblatam suspicemur, ne in exulcerato ani-
 mo fictum crimen facile insedisse appareat,
 non enim opes, non potentiam, non princi-
 patum sibi proposuit Adonias, iam im-
 perij crapulam illam exhalarat, sed eius
 femina, quam amabat, nuptias appetiuit.
 Iure negata filio est, quæ patri pro sponsa
 fuerat, nec enim suis se finibus tenere amor
 solet, legum, iuris, & pudoris repagula
 rumpit interdum. Luat pœnas intempe-
 rantiae debitas, virgine careat, quam im-
 potentiùs adamauit, cuius supplicij graui-
 tatem velex te ipso condisce. Ista enim atas
 Dominator amplissime pro tuo acerrimo
 ingenio, singulariq; prudentia, quid po-
 scere debeat intelligis, quid verò flagitet,
 appetat, sitiât, concupiscat, quã sepe
 rationem appetitus præcurrere gestiât, quia
 vnus

vnusquisque nostrum ex animo constat &
 corpore, opinor, experiris, & sentis. Illa
 verò nimia suspicio est regni iterum appe-
 titi, seditionis denuò tentata, coniurationis
 rursus reuocata. Tam erat excors Ado-
 nias, vt quæ commoueri non posse intelli-
 geret, illa conuelleret? tam ingratus, vt re-
 gi, à quo nuper veniam impetrasset, pestem
 atque interitum moliretur? Tam impius
 vt fratri mortem pararet? tam vesanus &
 demens, vt iura diuina, humanaq; pollue-
 ret? tam sibi inimicus vt Salomonias minas
 obliuisceretur, quibus denūciata mors erat,
 si modo quicquam ageret eorum simile, quæ
 facere consuesset patre viuente, & ex na-
 turali indulgentia ad errata iuuenilia con-
 niuente? Tu vt fratrem iubeas interfici vel
 innocentem, vel emendatum, vel illa fa-
 cientem, quæ non modo reges, quorum est
 facinora condonare, verùm etiam privati
 iudices, qui legum seueritate tenentur astri-
 cti, vel nullo, vel leui supplicio puniunt?
 Rebus nouis studebat? At uxorem petiuit
 pulcher pulchrã, nobilis nobilem, adolescen-
 tem adolescens, quod hominibus solemne
 est, assuetum, vsitatũ & vetus. Regnum &

G A pacem

pacem turbabat? at se continuit domi suae,
 nec tam de imperio publico, quam de solatio
 domestico laboravit. Regi parabat insidias?
 At sine regis permissu ducere uxorem no-
 luit. Quid accusas Zacharia? ubi indicia
 sunt sceleris? & coniurationis argumenta?
 Quid tam disiunctum, quam tyrannum esse
 illum, qui uxorem petat à rege suo per re-
 ginam, & eam reginam, cui filius multis
 de causis gratificari debeat, mansuetum, &
 exorabilem se praeberere deprecanti? Regi-
 nam Adonias neque suspiciosam, neque fal-
 lacem, & teetam sefellit, decepit, induxit,
 plura postulavit, quam postulasse videba-
 tur. Vereor ne Grammaticos appellare co-
 gar verborum interpretes. Sunamitidem
 petiuit uxorem, quibus verbis quae vis sit
 subiecta, cognoscis. Quam enim pater non
 attigerat, eius potiunda licentiam posse da-
 ri arbitrabatur. Per magni interest, regnū
 ne, an uxorem petas, alterum cupiditatis
 est, altera necessitatis: uxor queritur ad li-
 beros procreandos, regnum appetitur ad li-
 bertatem opprimendam. Quod si regnum
 Sunamitis dare posset, matrimonium iure
 improbaretur, cui regius dominatus esset
 adiun-

adiunctus. Quid? quòd nuptiarum petitio regina probabatur, qua afflicti, abiecti, & rurnnosi miserta adolescentis, illa regem poposcit, qua à rege dari non modo posse, sed etiam oportere crediderat. Vidit Rex alta quadam mente præditus quorsum illa spectarent, vidit regnum Adonia incolumi saluum esse non posse, vidit vno aspectu totum Adoniam, & penitus recognouit: & in hunc modum ratiocinari cœpit ipse secū. His nuptiis tanquam gradibus in regnum meus hic frater conatur ascendere, & ex illa matrimonij turre imperij arcem commodius oppugnare. Hac qua videntur non ita esse magna, si assequitur, quo animo est, paulatim ac sensim eo progredietur, quò non audeo dicere. Obstemus ergo principiis, & paci consulamus, qua nihil sit insidiarum, & fraudis habitura. Optime atq; humanissime Princeps qua sum ingenij tarditate intelligere non possum, vnde ista concludantur, regnare vult Adonias, qui Sunamitidem petat uxorem. Si verò regnum, quod equidem nesciebam, adhesionem habet necessariam cum Sunamitide: & nobis argumentari licebit: non regnabit Adonias, cui

C s est ne-

est negata Sunamitis. Sublata regnandi causa est, noli timere: fatalem istam virginem in turrem includito, aurumque illi donato, ut satietate ipsa aurum furtim oblatum parui pendat. Fratrem ista si causa, atque isto nomine ingulas, vereor, ut ciuibus tuum possis probare iudicium. Et enim in flagitiis morte puniendis, id quod te minimè fugit, suspicioni locus esse non debet. Nisi enim fratris insidia haec sint luce clariores, nisi confessione, chirographo, testibus patefactum scelus demonstretur, nemini Adonias videbitur iure casus fuisse. Seuum, iracundum, dominandi cupidum, parricidam te populus appellabit, Abimelecho similem dicet, qui fratres sceleratissimè trucidauit: cruentatas fraterna cade manus istas horrebit. Scis enim, quae sit licentia Iudeorum, quae conuitiandi procliuitas, quae in maledictis iaciendis audacia. Quis Davide lenior? quis moderatior? Tamen qui nunquam ultus est inuicem, qui hostem quandocunque poterat, conseruabat, vir est sanguinis appellatus. Animaduerte quanta tibi & in praesentia, & in posterum inui-

inuidia tempestas impendat, quem des
liberis nostris sermonem, nepotibus, pro-
nepotibus, & qui deinceps orientur. Ut
fratrem interimeres, nuptiarum causam à
te esse oppositam, nec iustam, nec idoneam
affirmabunt: florem illi hunc iuuenta in-
uidisse, matris preces repudiasse, cuius
habenda ratio fuisset, aliudq; tempus ex-
spectandum: quæ vitam sibi acerbam pu-
tat, & sic tecum tacita loquitur. Fili quid
agis? quo te trahit iracundia præcipitem?
Cur regnandi primordia à cæde capis, &
carnificina? Cur me meis ciuibus red-
dis inuisam? Toties Bethsabæa lugebit?
toties funerum erit effectrix? mea causa
Vrias interiit vir militia laude præstans,
erga suum ducem fide, & quod caput est,
erga Dei arcam pietate clarus, & excellens,
cuius memoriam omnes anni consequentes
excipient, propter me occiditur Adonias
generosus, animosus & pulcher: fatum hoc
meum est, ut claros homines & illustres
extinguam: meq; interueniente illi tru-
dantur ad mortem, quos immortales esse
oporteret. Scilicet negotium, quod mihi
mandauerat Adonias, perbellè transf-
egi,

egi, plurimumq̄ rogando, intercurrento q̄ profeci. Nubet Sunamitis Adonia nullo strato geniali lecto, nullo apparatu nuptiali: pronuba mors erit, auspex licitor & carnifex. Noli hanc inimicis dare letitiam, noli parentem tuam senio conficere, noli persancti illius Davidis, qui te procreauit, quietum illum, & securum animum commouere, noli patris tui manes ex pace & otio deturbare, noli genitoris tui esse dissimilis, qui Nabalem Carmeli, à quo grauem iniuriam acceperat, ulcisci noluit, plus enim apud illum Abigailis valuit oratio, quam Nabalis diuitas, & mores intolerandi: maluit q̄, sordidissimi hominis inhumanitatem impunitam relinquere, quam matrona prudentissima & monita & preces aspernari. Quamobrem delibera tecum ipse paulisper, utrum magis expediat, iacere ne in luctu & squalore matrem, an viuere Adoniam, & fieri meliorem. Quod si errati excusatio nulla est, si perniciosus, si audax, si turbulentus, tamen quod Bethsaben appellauit, uiuat Adonias, habeat qua te genuit hoc munus à te furiosi iuuenis conseruati, gladij q̄, ab eius ceruice & collo reiecti, qui in regis pectore

Et ore sceleratissimam sicam & insidiosissimam defigere voluisset. Quò enim facinoris est grauior atrocitas, eò magis tua laudabitur, & extolletur clementia, pietatis clarior documentum dabis, qui matris auctoritatem tuis & doloribus & periculis preferendam esse censueris. His te & vocibus, & lachrymis luctuosa mater appellat, digna cui obtemperes. Pater verò ex illa sede, quam est quietam post mortem adeptus cum Abrahamo, Isaco, Iacobo, magnisq; illis heroibus sociatus te etiam rogat, ne à lenitatis itinere illo deflectas, quod tibi tritum satis reliquit & notum: ut q; in suis ipsius vestigiis pedem statuas, hortatur. Qui non modo propinquis, sed etiam alienis, qui se iniuriosius tractauissent, ignoscebat. Petit atq; obsecrat, ne se liberis orbes, quos habuit vita ipsa chariores: Semel & iterum lesus grauius à fortuna est, Ammonis, atque Absolomi interitum mœstissimè deplorauit, tertij vulneris, id est filij Adonia à Salomone filio necati non poterit dolor non esse grauissimus. Da hoc mortuo patri, quod viuo minimè denegasses. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius: per sceptrum,
per dia-

per diadema regium, per dexteram istam te oro, quam frater fratri Adonia paulo antè porrexisti, per parentis cineres, per illum prepotentem DEVM, qui te ista in sede collocavit, ne irasci & seuire pergas, neve illum nobis eripias, cuius correcti, atque edomiti vita gloria tibi erit, regno salutis. Ille conseruatus spiritum non tam ab hoc cælo, quàm à te ipso ducere, & haurire arbitratus vitam, actiones, consilia ad regiam istam dignitatem tuendam, ornandamq; conuertet: virtute, qua valet, ingenio, quo pollet, industria, quam habet, ad tuam vtetur voluntatem. Vide faciem indolis indicem, candorem, ruboremque considera, speciem animaduerte, oris & corporis dignitatem, ac decus intueere: quæ omnia spondent pro Adonia, nec eum pacis turbinem, regni tempestatem & procellam fore portendunt. Id quod inimici atque aduersarij dictitant, vt à te gratiam aucupentur. Quos natura ipsa refutat, cuius in hoc adolescente signa prælucent, quæ iuuenili ardore restincto pacis alumnum, pietatis vindicem, regie dignitatis propugnatorem, bonarum partium, bonarumq;

rumq; artium fautorem & patronum fore pollicentur. Quamobrem hoc nos metu libera, persce, ut omnes placabilem te esse intelligant; vultumq; istum cum facile, tum semel exorari solere cognoscant. Quid fides, quid promissorum constantia, quid humanitas, quid clementia, quid sanguinis necessitudo poscat, intelligis, quid ad regnum stabiliendum lenitas, & mansuetudo possit, non ignoras. Adonia ex hoc timore recreato gratiam ab omnibus inibis non vulgarem. Te populus diliget, multitudo complectetur, sacri, profani laudabunt, colent optimates, viri facile principes observabunt, amabunt tui, metuent alieni, canet hac atas, posteri celebrabunt. Quid tam tuis triste, tibiq; suspectum, quam ut in omnium animis hereat sollicitudo sempiterna? Neque beneficiis provocati vitam istam, vel suis corporibus tueantur? Sed suppliciorum metu perterriti de se cogitent, sibi caueant, quos pro regis salute excubare oportebat? Propone tibi matris contumeliam, patris voluntatem, fraternae cognationis nodum arctissimum, vulgi opinionem, popu-

pula-

pularem inuidiam, ciuium offensionem, dabis profectò misericordie, quod iracundie negauisti. Ego causam omnem suscipio, uita sanioris uadem me & sponsozem profiteor, & pro Adonia me suppono reum. Collige & meas, & Adonia manus, si ita libet, serua, reconde, horribiles custodias adhibe, ubi uel minima tetri facinoris significatio data erit, interfice, neca, dilacera: nunc re dubia, Bethsabe intercedente, obstupescente populo, vereor ne illum unum timere desinas, quem occideris, eos omnes formidare incipias, quos offenderis. Perficere, ut ille unus uel sponte, uel coactus præstet officium, regi difficile non est, dare operam, ut omnes te diu saluum & incolumem uelint, neq; difficile, neq; à tuis & moribus, & parentibus & temporibus alienum, istoq; munere non dignum, quo nullum in terris neq; salubrius, neq; maius agnoscimus.

IN ADONIAM ORATIO.

Priori respondens.

Maximas tibi sapientissime Salomon gratias omnes & agimus, & habemus, qui reorum de capite iudicia

dicia illustrium, & clarorum longo inter-
uallo reuocasti, tribunalq; istud, quod re-
gia stirpe sati non valde metuebant, sum-
morum, & humilium, potentium, & tenu-
iorum commune esse voluisti. Cùm enim
cœlitus regem te esse factum meminisses,
ita vitam instituis, & ea consilia suscipis,
quæ te diuina sorte regem esse electum de-
clarent. Nam si humano sensu ducerere,
si natura terminis tuas actiones definires,
talem te abiecto, afflicto, squalido, vin-
cto catenis fratri tuo præbuissem, qualem
alienis, ignotis, exteris impertire con-
suesti. Tua enim misericordia calamito-
sis occurrere sponte solet, nec exspectas,
dum illam oratione & precibus euoce-
mus: ut non modo paternæ ditionis, ve-
rùm lenitudinis etiam hereditas ad te
summo Dei immortalis beneficio peruenis-
se videatur. Quid ergo hæc noui iudicij
noua forma significat? Cur Adonias ista
nobilitate præditus, isto cognationis regie
præsidio munitus, isto amicorum comitatu
circumseptus, disertissimi patroni voce de-
fensus non tam salutarem in iudicando lite-
ram exspectat, quæ reos scelere solutos peri-

D

culo

culo liberat, quàm tristem illam reformidat,
 qua rei iudicio conuicti damnantur? Nimi-
 rum diuina seueritatis administer est Salo-
 mon, qua nec minis exterretur, nec ullis
 capitur blandimentis: non preces audit, non
 lachrymis mouetur, non propinquitatis,
 & necessitudinis gradus obseruat, nihil
 amat deuium, obliquum, & prauum, per-
 sonas non loco & genere, sed meritis & di-
 gnitate distinguit, publicam salutem priva-
 tis emolumentis, & commodis antepone-
 rit. Sed ut mea libentius ab his, qui adsunt,
 audiri possit oratio, repetam paulo altius
 Adonia consilia, quæ etsi tibi rex incho-
 te, inaudita non sunt, tamen ea populo
 comperta, explorataq; esse oportet, ne de
 regis sententia dubitare illi possint, qui-
 bus reus ipse sit cognitus. Nec enim du-
 bito, quin probaturus vobis sim accusa-
 tionem hanc meam, quam nunquam susce-
 pisset, nisi me iustitia vis ipsa coëgisset, pa-
 tria mouisset, quæ mihi vita charior est,
 regis impulisset salus, quam vel cum vita
 periculo tueri debemus, Deus ille, nostra
 gentis dux, rector, & parens, cuius nos vi-
 uea sumus, & chara possessio, qui in com-
 muni-

munibus miseris nationum exterarum nostram conditionem vult esse precipuam, munus hoc mihi mandauisset. Sic enim trahor, rapior, atque incitor, ut minime dubitem, quin vis sit haec diuina, qua moueor, qua Adoniam, cui nunquam fui inimicus, reum facere iubet, quae potentium inimicitias suscipere cogit, quae me in profligatorum ciuium perditorumque impetus compellit, atque obiicit. Ergo dum non tam unum accuso, quam uniuersos defendo, dum à rege sanctissimo & optimo inmane parricidium, à regina certissimum interitum, à regno exitiosam pestem, ab adibus horribile incendi-um, ab agris calamitosam vastitatem, ab exercitu veteranorum saeuissimam caedem, à sacerdotibus mortem crudelem, à Prophetis exilium, à virginibus stuprum nefarium, à matronis turpissimum adulterium auerto, propulso, detestor, quaeso diligenter attendite. Senuerat rex ille rerum gestarum gloria clarissimus, morum & religionis integritate memoriae hominum aeternae commendandus huius nostri regis parens & sator Da-

uid: atateq; ingrauescente se domi continebat. Quam occasionem minimè omittendam ratus Adonias, regni occupandi consilia, qua animo & mente diu agitauerat, maturauit. Suadente nescio quo (nec enim necesse est omnium flagitia, impuritatesq; proferre, patefaciet dies, & ostendet) equitatum & currus adhibuit, seq; gloriosi huius regni heredem & successorem infestis aduersisq; superis est ausus profiteri. Ipso autem inaugurationis die illos omnes ad epulas inuitauit, quos sceleris noverat esse participes. Quiq; Salomonem regnare nolebant, cum ei regnum ex Dauidis promisso, & Dei optimi maximi praescripto & voluntate deberetur. Nathanus vates egregius Salomonis, pedagogus magis de alumni salute sollicitus, quam de sua, perturbatus regem adiit, quem iam ipsius Nathani admonitu Bethsabe Salomonis mater, quam honoris causa nomino, docere caeperat de factis Adoniae. Dauidem orat, ut promissa praestet: fidemq; liberet obligatam, nec ante & vereri, & precari, orareq; desit, quam nox illa & optimorum animis, & regni rebus
 offusa

offusa, Davidis vocibus, tanquam solis radiis repente dispulsa est, luxq; relata terris, quas tenebrae coniurationis obscurarant. David enim, dum se regem somniat Adonias, dumq; Adoniae similes in conuiuio accubantes, vino languidi, completi cibo, fertis redimiti, sermonibus suis & colloquiis eadem bonorum eructant, Salomonem, quem immortalis DEO, id quod nomen ipsum indicat, sciret esse charissimum, auspiciis longè melioribus regem creat: oleo sacro delibutum, principem, rectorem, & ducem summo populi consensu appellatum in regia sede constituit gratulans, gratiasq; agens immortalis DEO, quòd antequam ex vita migret, regni heredem & successorem, vel regem potius Salomonem filium oculis liceat intueri: cuius prudentia plurimum tribueret, de quo sibi omnia summa promitteret. Obstupuit Adonias, simulatq; certior est factus de patris voluntate, huius fautores alij aliò diffugerunt. Sic illa regni commentitij fabula finita est, vel inchoata potius, restat enim actus extremus, quem tragicum esse necesse est, & luctuosum. Sic ill.

breuis fulgor euauit. Adonias mordente conscientia confugit ad aras. Quis enim vita dignum putaret eum, qui diuina & humana iura violasset? omnia miscuisset? sui patris lenitate & patientia impudenter abusus esset? in regnum temerè inuasisset? regni heredem oculis ad eadem designasset, suo parente neque consulto, neque appellato se regem vendidisset, nominasset, inclamasset? in communi conuiuio fratrem Salomonem, Salomonisque pedagogum, & matrem praterisset? Banaiam ad epulas non vocasset, quem vitanda suspitionis causa inuitare deberet? Atqui Salomon audacissimo & iniuriosissimo fratri libenter ignouit, foreq; affirmauit, ut ne capillus quidem de capite deflueret, dummodo se Adonias corrigeret, neque ad ingenium rediret: id enim non impunè laturum. Dauid interim fortis & sanctus excessit è vita, funus & exequias regio apparatu Salomon celebravit, parentiq; mortuo pietatem & lachrymas reddidit, quas debebat. Adonias magis suo damno, quam patris obitu mœrens, illis instigantibus, qui propter anteaçta vitæ scelera Salomonem me-

tuebant, recuperandi regni, quod sibi putabat ereptum, consuetas artes experitur. Itaque ad Bethsabem se contulit, quam orat atque obsecrat, ut quando cetera amisit, Sunamitidem per eam à rege impetrare liceat: matrimonij non valde approbandi simulatione coniurationi latebra quaritur: regina nil mali suspicata gaudet oblatam esse occasionem de inimico benè merendi, adit ad regem: Salomon quæ se peperisset, eam omni obseruantia genere colendam arbitratus venienti assurgit, loco cedit, honestissimè sedere cogit, loquentem non interpellat. Leue est quod petitura venio, ne nega fili. Optato quæ voles, nihil enim mihi gratius accidere potest, quàm ut matris obsequar voluntati. Detur Abisag, quam pater reliquit intactam. Cuiam? detur vxor Adonia. Orem indignam! ô grauem impudentiam! ô matrem delusam! ô filium ancipiti deliberandi cura distraetum! vicit tamen verapietas, vicit regni salus, antelata est publica utilitas priuato dolori. Totum leonem Salomō ex vngue cognouit, matrem ab errore deducit, quæ sint perniciofa, ut

ne petere perseveret, hortatur. Adonia
 animum non tantum ex ipso postulato, sed
 etiam ex postulandi exordio sibi esse per-
 spectum. Regnum enim, cuius potitus Sa-
 lomon esset: suum est ausus nominare. Er-
 go si de facinore iam liquet, si neque quie-
 scit, neque est quieturus unquam Adonias,
 si unius mors salus est omnium: quid Oza
 reprehendis? Reminiscere principium il-
 lud orationis Adonia loquentis cum Beth-
 sabe, non te fugit regnum Israël meum
 quondam fuisse, reliqua disce ex actis iu-
 dicialibus, quæ in tabulas scribæ summa
 cum fide retulerunt. Tuum vocare audes,
 quod erat Salomoni iam inde ab æterno
 tempore præparatum? Bethsabe iureiuran-
 do promissum, eius, qui de te iudicaturus
 est, fidei, constantiæ, prudentiæ, pietati, &
 quietissimæ paci debitum? Hic rerum o-
 mnium molitori, effectoriq; Deo templum
 ædificabit, pacem confirmabit, ciues auro
 argento locupletabit, optimæ artes hoc re-
 gnante floreant, fient seuera iudicia, le-
 ges seruabuntur. Siccine te corrigis? Hanc
 habes gratiam illi, qui te à mortis faucibus
 ereptum humanissimè conseruauit? O in-
 credi-

credibilem audaciam! ô scelus inauditum!
Regi sanctissimo, nisi prouidemus, paratur
interitus, insidiosa cedis autor ille credo,
deligitur, qui fidas in hominum corpori-
bis defigere solitus est, prius quàm sentire
& cauere potuerunt. Hic nuper ad eum
se lanistam contulit, & ut se dant princi-
pia, audacia & scelere breui magistrum
vincet. Turpis, audax, horribilis, tetra
coniuratio renascitur, quam in perpetuum
putabamus esse compressam. Hæret enim
in reipublicæ visceribus malorum omnium
semen inclusum. Viuit Adonias iam diu
malè cogitans, viuit Ioabus homicida
turpissimus, viuit Abiatharus concor-
diæ & pacis inimicus. Quamobrem domi-
nator equissime, cuius est paci consulere,
& tranquillare rempublicam, hunc bonis
timorem eripe, hæc monstra confice, ex-
tingue, perde, basilisco, dracone, & vene-
natis feris seuiora. Cur enim illi frater sis,
cui tu nunquam cognatus fuisti? Qui non
hominibus tantum, verumetiam illi præ-
potenti DEO bellum impium & nefarium
habet indictum? Quem enim fatetur DEI
consilio, ope, adiumento, nutu & volun-

tate regem esse factum, ei vim & manus conatur afferre. Te mirarer, te diligere Adonia, si Absalomi facie duntaxat similis facta respueres. Ne si ita te gefisses, amabilis & charus esses: nimia tamen ista similitudo te magnopere deformauit. Vt enim ille incesto stupro, parentisque geniali lecto violando confirmari regnum posse arbitrabatur ab Achitophelo deceptus, ita Adonias perditorum suasu Sunamitidem patris delicias concupiuit, ut illo optato impetrato alterum in regno pedem ponere videretur. Hec tibi Oza videtur esse res dubia? clementia locum ausus es aperire, quem clausit, & obstruxit Adonias? Tam eras excors, ut Salomonem seuitia insimulares, qui quod sanari non posse videt, ressecandum arbitretur? Nonis est Adonias, ut eum metus à periculo retrahat, à turpitudine pudor auertat. Fratri ad pedes proiecto ea lege & conditione condonatum est scelus, ne quid vnquam tale tentaret, moliretur, somniaret. fœdera rupit, quæ humanis diuinisq; legibus interdicta erant, quæ seuera metuendaq; regis denuntiatione pro-

ne pro-

Itaque nihil illa admonitione salubrius,
quæ necem hominis auari illius quidem,
Iudæi tamen & iisdem imbuti sacris im-
pediuit. Neque hominis diritas punita
non fuit, ac cœlitus vindicata, qui deci-
mo à negatis panibus die moritur repenti-
no, nouisq; nuptiis domum vacuum fecit
DEO optimo maximo pro Davide iudican-
te: qui ad Abigailis occursum se represit,
cuius virum nisi opportunè interuenisset,
iam erat oppressurus. Salomoni, si priua-
tus esset, tamen vim vi repellere licuisset,
nunc rex animaduertere in flagitiosos de-
bet, punire audaces, purgare ciuitatem,
& reipublicæ tanquam sentinam exhau-
rire. Davidem ab inferis excitare noli,
liceat sine interpellatore illa pace frui,
quam pacem bellis feliciter confectis, &
exantlatis laboribus est adeptus: orbitas do-
lori esse non potest, aliter de rebus sentit
atque sentire consuevit, cum esset in terris,
corporisq; eum cupiditates tanquam faces
inflammarent. Non cadit in illa umbra-
cula luctus, non orbitas, non arumna, ex-
pers huiusmodi malorum illa vita est, neque
in illos secessus otij plenos, & quietis, hæc
quibus

quibus afflictamur, incommoda penetrant. Salomon tantum tribuit, quanta regis post hominum memoriam maximi prudentia est, eum pro filio non habet, qui se fratrem fratri non praeferat. De invidia & populi offensione noli laborare. Nunquam commissurus est Salomon, ut suam humanitatem desideremus, nec lenissimi regis haec est culpa, sed partim temporum, partim eorum, qui non usitatis flagitiis, mediocribusque contenti quae gravissima, quae maxima, quae sunt teterrima moliuntur: quorum sanitas desperatur. Adde ingentem esse numerum perditorum Salomonem metuentium, quem pacificum esse futurum augurantur, poenasque ab improbis repetiturum: quas qui bellis premuntur, aut condonant, aut remittunt. Si lent enim inter arma leges, impunitatem praemia pollicentur: multaque militibus vel a rege iustissimo conceduntur, quae nunquam si pax esset, in mentem veniret optare. Rex mihi verò noster pro sua cum potentia, tum vel maxime prudentia ut paucorum poena salvi esse possimus, efficiet, fratrisque non minus illi necessario, quam severo supplicio documenta dabit, quam diligat iustitiam, quam negligas

gligat insanias populares. Quinetiam Ado-
 nia pœna, qua natura & legibus satisfacere
 cogetur, viam munit ad pœnas, quas
 quorundam sanguis iniuste, crudeliter, insi-
 diosè fusas efflagitat. Illa enim Davidis se-
 creta cum Salomone colloquia, ille moribun-
 di patris sermo inuolutus, & tectus, illud
 magni regis tanquam testamentum, de quo
 alius alio modo sentit, (nihil enim certi est,
 quod dicere homines possint) quo modo mi-
 hi persuadeo, legata partim leta, partim
 funesta complectitur. Sed stulti sumus, qui
 Salomonem iustitiæ præsidem ad fraternum
 supplicium impietati, audaciæque debitum
 adhortemur: & sapientissimo regi voce
 præire audeamus, quid sit iudicaturus.
 Si Cur non potius mœrentem, anxiam & tri-
 stem consolamur? Cur non Adonia præsto
 sumus? & quem mori necesse est, mortis ci-
 uam commoda & utilitates exponimus? fortissi-
 Rex mi iuuenis, sed cuius præclaram naturam im-
 vel probi consiliarij deprauauerint, & à re-
 sal. Et a ratione detorserint, animũ ad æternam
 inus illam vitam erigimus, authoresq; illi sumus
 nen. honesti finis, & mortis gloriosa? Regnum
 ne concupieras exiguum, breue, fluxum, tem-
 poris.

poris, lociq; angustiis circumscriptum: enim
 verò si sapias, si animum reuocas ad veritatem,
 si res suis momentis perpendis & ponderas,
 si vel ad punctum temporis hominis sobrii atque prudentis cogitationem suscipis,
 si te & coniurationis pœnitet, & errorum scelerum, quæ in Deum mortifera commisisti,
 recordatione ad pudendum, pigendumq; adducaris,
 si diuinum numen & precibus & isto mortis sacrificio placas, re disq;
 propitium, morte emes immortalitatem, proficisceris ad parentem tuum, ad nostri generis Principes, Abrahamum, Isaacum,
 Iacobum, ad pios vates, ad strenuos doctores, sanctisq; illis Patribus annumeraberis,
 qui immortalem DEVM summa religione coluerunt. Dum viuis, & lucis huius tibi usura permittitur, vita superioris errata corrige,
 deplora, desle, & totis animis viribus execrare. Resipisce, ad iustitiam reuertere,
 ac remigra, tibiq; persuade, cælum suspicis, si mentem expias, si turpitudinem amoues,
 quæ vna nos DEVS facit inuisos, in meliore causa te esse quàm si totum orbem sub tuam ditionem subiunxisses.
 Ergo animose Adonia cupis tati

atibus nuncium remitte, regnis & imperiis dic salutem, amabo te, principatumque illum tibi propone, quem pater ille tuus versibus & hymnis celebravit. Morere animo forti, sanguinem patrie largire, & quia regni communio, atque societas stabilis esse non potest, tuis te immola, ac deuote ciuibus, ut tuo cruore pax possit diuturna sanciri. Sic enim fiet, ut actionum tuarum infamiam gloriosa mors deleat. Habes munus à me non inuidi accusatoris, sed amantissimi monitoris, lachrymas accipe, quas ista nobilitas, & atatis flos iste deposcit. Nec enim silice nati sumus, sed quæ pars nostri obiecta doloribus est, dolet, angitur, ingemiscit. Quæ verò rationis est tota in sententia permanet, seq̃ ad Dei fingit, & accommodat voluntatem. Tu verò rex in clyte, cuius repressis lachrymis, tamen infixus hæret animo dolor, hoc quod in ipso regni quasi vestibulo tibi fortuna vulnus infligit, accipe patienter, eiusq̃ dolorem pompa funeris consolare. Ita sine inuidia culpa plectetur, cum honore corpus in sepulchrum inferetur, qui honos & propinquitati debetur arctissima, & animo morientis.

IUDICIUM SALOMONIS.

SI quis vestrum expectat, quem sit hac
 causa finem atq; exitum habitura, quid
 simus iudicaturi, utrum potius approbatu-
 ri, Ozam ne, qui defendit, an accusatorem
 Zachariam: consideret ipse secum regale
 Salomonis officium, non dubitabit, quam
 sententiam ferre cōueniat, ubi quid regem
 decernere sit necesse, cogitarit. Quod ad me
 attinet, defensorem & patronum libenter,
 auctorem perinuitus audiui, tamen si ille no-
 tabatur, qui neq; roganti fratri suo morem
 gessit, neq; regi paruit imperanti. Sed nos
 in iudicando non obsequemur dolori, non
 iracundia seruiemus: illo animo erimus, quo
 esset vnusquisque vestrum, si Dei permisso
 & voluntate hunc locum, & regia digni-
 tatis gradum teneret. Utinam se ita gessisset
 Adonias, ut præmia potius virtuti & sapi-
 entia decernenda, quàm audacia & teme-
 ritati pœna statuenda esse videretur. Ne-
 mo illum aut maioribus beneficiis cumulaf-
 set, aut altius extulisset, aut ardentius ama-
 uisset. Sed quoniam ita casus tulit, ut fra-
 tris persona ponenda mihi sit, & iudicis as-
 sumenda, supplicij seueritatem hominis te-
 tri atq;

tri atq; improbi sceleribus assignemus, dolore, qui me penè consumit, & conficit, partim natura tribuamus, partim fraternæ charitati ascribamus, qua si non facta Adonia, quæ grata esse non poterant, at ipsum Adoniam sum semper amplexus. Non agam obscure: compara animum tuum, teq; apud Deum in gratia ponito, est enim tibi moriendum. Mortuo honores, funus, exequias, & lachrymas pollicemur: sed si me audies, hæc negliges inania, deq; sempiterna iustorum memoria cogitabis, quam pater ille meus, idemq; tuus non sine cælesti afflatu versibus cecinit admirandis. Banaias Ioiada filius supplicium exequetur, sepulturam mihi reseruo, & quæ te ab obliuione vindicabunt honoris & gloriæ monumenta. Perge animo forti, gradere fidenter ad mortem: bella enim mors vitam non modò tegit, sed etiam honestat turpiorum.

•••••

E a

CVI

CVIDAM BONO POETÆ.

De optima faciendorum versuum ad imitationem veterum ratione.

Iteris sæpè aliàs appellatus à te nihil omnino responderam, sed instare non desinis, rogare non cessas meam de versibus faciendis, deq; tota ratione poëtica sententiam. Putabam te cum amico iocari, ac ludere illa quærentem, quæ mihi si tribuam, sim profectò non modò arrogans, sed etiam insanus atq; amens. Poëtas lego cùm possum, interdum imitari studeo, sed ars hæc mihi non procedit, versus scribo indignantibus musis sæpiùs, quàm libentibus. Itaq; stomachor omnia, nihilque mihi in hoc genere arridet meum. Consule cùm alios tum maximè Scaligerum illum, qui fontes aperiet. Sitim explebis, nihil tacet, nihil dissimulat, nihil omittit: magna inquires, Scaligeri vel seueritas, vel morositas est, nimium se præbet in arguendo, fastidiosum in approbando, summum ius, summa tibi esse

bi esse videtur iniuria. Equidem mi
Barthule in isto genere nihil nimium
existimem.,

Mediocribus esse poetis.

*Horat. in
arte poet.*

Non homines, non Di, nō concessere colūna.

Sunt hæc voluptatis, cui est maxi-
mè affine fastidium. Quare versus no-
bis pāgamus, potiùs quàm aliis: ad cu-
ius verò tanquam archetypi similitu-
dinem nostra sit dirigēda manus, no-
tius est, quàm vt à me debeat explica-
ri. Etenim in heroico versu Virgilius
excellit, atque ita excellit, vt hic solus
poëta fuisse videatur. In scribendo
epigrammate non Catullum, vt qui-
dam (horreo enim argumenti turpi-
tudinem, neque valde amo numerū)
sed Martialem, purgatum tamen ob-
seruem, & sequar. In Elegia Tibullus
& Propertius placent alter altera de
causa, mollicula semper excipio: nec
Ovidium in tristibus non amplector,
qui versus flebiles suos omnium opti-
mè rotundavit: quod autem volubile,
apertum, lene, facileq; est, magnope-
re oblectat Hispanos. Senarios Iam-

E 3 bicos

bicos à Seneca discimus, qui solus in eo genere restat ex classicis, & antiquis, sed ita plenus, inflatus, copiosus, & grauis, vt tragicorum penuria Latinorum minimè videatur esse lugēda. Nec enim Senecam in illo tragœdiæ quasi regno competitorum aut mors, aut penuria, sed fuga constituit, nec tã duce fortuna reperit, vt qui in vacua venire solent, quàm victoria, & pugna peperit principatum. In Lyricis Horatium, id est, Latinū Pindarum emulari oportebit, quæ igitur in his excellunt, quos nominavi, imitari discipulus debet, ille inquam discipulus, cui Musæ videbuntur esse propitiæ. Nam qui adolescens ita natus est, & ita consuevit, panget quæ volet cumq; . Materia deesse non potest grauis & ampla Christianis, quam video antiquis Scriptoribus defuisse : eoque ars illorum est nobis, non quæstio mirabilis. Quare si fructuosi Poëtæ esse volumus, danda opera est, vt argumentum nostrum sit, ars verò, id est species & figura veterū Poëtarum. Nihil enim
pro-

proficimus, si nō antiquos imitamus, non admodum mentiēdo, sed ornādo, poliēdoq; versu. Quem qui iam inde à pueritia limare didicit, Poëta fit magnus. Quamobrē tuos discipulos doce cunctari, doce non effutire versus, sed tanquā parturire, doce non dimetiri solūm, & concludere, sed etiam ponderare, delere, mutare, corrigere. Neq; enim illa sola vitanda deformitas est pedis claudicantis, cū multa sint præterea fugiēda: quæ partim ex te discent, partim ex Poëtarum lectiōe cognoscēt Virgilij præfertim, partim aurium ipsarum iudicio cōsequentur. Approbatores enim habere non potest, qui sibi non fuerit Aristarchus: principio versiculos impera de re facili, orna atq; instrue discipulos poëtica supellectile, digitosq; in fontes intende. Cura vt auditores tui ab oratoria dictiōe poëticam internoscāt, ne nō docti, admonitiq; vtrumq; confundāt orationis genus, sintq; & inepti oratores, & insulsi poëta, etiam atq; etiam cauēdum tibi est.

E 4 Epi-

Epigramma placet peracutum & perbreue, in eo exerceri adolescentulos diligentissimè velim. De niue, quæ decedit illo in die, quo Annæ Philippi regis nostri vxori mortuæ Pinciani doctores parentarunt, Academia rogatu sic lusimus.

Esse quid augurij, mōstriq̄, interpreter, alto

Quod cælo fluxit copia tanta niuis?

Respuit atratos regina beata colores,

Proq̄ nigris albas sufficit Anna togas.

Sed qui miscuit vtile dulci tulit omne punctum. Sapientem enim quærimus fructuosum.

De genitrice puer, de genitore Deus.

Qui pentameter Leuini Torrentij est poëtæ elegantis, & pij. In Satyris generatim Christianus poëta reprehendet, atque insectabitur vitia. Nisi si Lutherus, Calvinus, & aliæ huiusmodi pestes vituperentur, aut fortè ille notetur, qui Erat mus sanctissima quæq̄; rodens & carpens. Sermones vltro citroq̄; habiti, quos videmus in Seneca esse creberrimos, ab strenuo imitatore omitti non debent. Ex no-

stra

stra Margarita, quæ certè preciosa
non fuit, magis aliis, quàm mihi hi
versus placuerunt altercantis cum
Gazophoro Peniphili. (satis.

Gaz. Quid melius auro? docuit hoc Christus
Iubens amicos colligi, & nummos dari,
Qui nos ad altas euehant sedes poli.

P. Mammona iniquū veritas verè vocat.

G. Sunt cuncta nobis munda, si partē capis
Mendicus, et si refluens inopi damus.

P. Ex parte diues, pauper omnino est Dei.

G. Mentē misericors sepe cum nūmis dedit.

P. Est gazza ditis mentis inflat & domus.

G. Et si arca diues, pauper est animus mihi.

P. Cur ergo rebus turbidis animus cadit?

G. Humana quatiūt mentis humana statū.

P. Terrena seruas, condis, & curas bona.

G. Aedes parenti diues adificat Deo.

P. Magis perennes pauper instaurat domos.

G. Possessor auri pauperes nudos tegit.

P. Nudi magistrum malumus nudum sequi.

G. Mattheus altam possidet latus domum.

P. Reliquit aurum voce diuina excitus.

G. Benignus astra concito passu petit.

P. Pauper beatus, cuius est regnum Dei.

G. Quid liberalis possit, & valeat scies,

Cum summa mūdo venerit, certa & dies.
P. Cibus sed animi corporis præstat cibo.

Nec liberalis non erit pauper pius.

G. Est clara virtus diuitis sancti & probi,

Qui cum liceret transgredi, se continet.

P. Est summa egeni sanctitas, spōte abdicat

Bonus se & auro, copias vltro abiicit,

Radice ab ima vellit & fibras mali.

Eiusdem Poetæ Anapæstos imitan-
dos censeo, nosq; in nostra de labore
comoedia sic facimus loquentem in-
dustriam.

Sedula teneros educo natos,

Iubeo pigris surgere lectis,

Me duce nemo carpere somnos

Longius audet nocte sopora,

Per me nulli cessare licet.

Vigiles cogo incumbere libris.

Cum se roseo pulchra nitore

Mouet aurora & tarda refulget,

Raroq; polum sydere pingit.

Ecce meorum pars mare sulcant

Rate veloci, gremio terra

Pars immota semina mandant.

Alios studium, curaq; auara

Vexat habendi, fulgor & auri

Nimium

Nimum raptat, spesq; lucelli.
Sunt quos hyemis rigida nunquam
Frigora tardant, praelia Martis
Agitant multi laudis amore,
Impigra quosdam stimulat ira.
Vos desidia temnite amores,
Pueros perdit, maculatq; viros.
Languida segnes efficit artus,
Nescia laudis, panis & indiga.
Hac luxuriam gignit inertem,
Hac obscænos nutrit amores,
Rudis hanc sequitur turba magistram.

Choriambicis delector interdum,
de sapiente fortunato sic quondam.
Felix coniugium, symbola gloria,
Orbis diuitia, gazæ recondita,
Dantur sepe viris premia fortibus.
Virtutem sequitur sors bona diuidens.
Se se consilio casus & ingerit,
Nec fortuna viris non fauet optimis.
Fortunate tuas persice nuptias,
Et pectus rubeat stemmate nobili.
Nascatur soboles clara parentibus,
Illeso veniant iure nepotibus
Hec qua nunc frueris munera cœlitum.
In tectis maneat fama perennibus.

Turpiè

Turpis pauperies incubat otio,
 Stipem, qui piger est, cogere cogitur.
 Imbellesq; manus munera nesciunt,
 Portas alterius pigra manus tenet,
 Et panem precibus vix sibi quarit at.

Nostros de diuino amore Sapphicos
 legisse te audio, relegisse non credo.
 Versus impariter iunctos, hexametros,
 & pentametros Grammatici dicunt,
 quibus veditioem Iosephi lugemus,
 placere tibi sensi, ego ex tam multis
 elegiæ versibus vix decem libenter
 aspicio.

Inuenere viam nocturno fata sopori,
 Et voluenda dies somnia vera probat.
 Sortis erūt primū toleranda tristitia
 Prospera sed tandem meta laboris erit.
 Fortè aberant fratres, longinquaq; pabula
 nacti

Quid fieret, charū non docuere patrem
 Ignarus genitor grauiora pericula veris
 Cogitat, atq; animū cura paterna premit
 Vade ait o fili, fratresq; inuiseremos,
 Solue metu pavidū mox rediture senem
 Disce qd acciderit, fraternosq; inspicere casus
 Et rediens animū tu mihi reddemeum

Paru

Paruit Isacides, baculoq; adiutus ab uno
Accelerat gressus, imperiumq; patris.
Quēq; rogat cursu in medio, fratrumq; viaq;
Ignarus spatium vertit in omne caput.
Inuenit tandem iuuenes, gaudetq; repertis:
& infrà.

Cōiurāt pariter, fratremq; occidere tentāt,
Demat ut auguriis mors violenta locū.
Nā pcul agnoscūt, & somnia voceretractāt,
Esseq; conclamant tempora vota necis.
Et deinde vsq; ad illum locum.

Cōstitit ut propius fratres de more salutāt,
Et patris curas commemorare parat.

Plura loquunturum iuuenum manus occu-
pat, ardens,

Talaremq; adimit plebs furiosa togam.
Est in conspectu puteus, cisternaq; inanis,
Alta, ingens, operis signa vetusta manēt.

Fontis inops, sicco moles extenditur antro,
Horrida tartareos inuehit umbra met^o.

Hāc furibūda cohors puero minitatur iner-
vltā graues iras, auguriūq; vetus. (mi,
Stat puer, & gemitu, vel ferrea corda mo-
ueret,

Non tamen iratos flectere voce potest.
Venditionis historiam, Rubeni la-
chry-

chrymas, parentis Iacobi perennes luctus, acerbissimumq; dolorē præmittito, q̄ etsi sum versibus persecutus, tamen mihi ipse non placeo. Nā cum ineptus & iners pictor sim, non modò Agamemnonis, sed etiam Menelai, & Calchātis caput obuoluendū putauit. Da operā, vt hæc q̄ ad te mittimus inchoata & impolita perficias. Quædam etiā, quo hic vides esse modo, à te incepta tuis discipulis absoluēda proponito. Quò enim minus viæ restare viderint, eò alacrius ad metā properabunt. Estq; permagni ingenij ea perpolire, in q̄bus nec caput, nec pedes Emblemata, ænigmata, antitheta, epigraphia digna esse statuo, in quibus iuuetus elaboret. Sed vt Io ille apud Platonē præ Homero Archilochos, Herodotusq; contemnit, sic nobis Virgilius poësis reliq̄s anteponēda est, omnifq; in hoc admirabili poëta exprimendæ industria collocanda. Versus aut̄ fieri debēt, non qui Virgilij esse monstrentur, sed quos Virgilius si viueret, approbaret. Non enim imitatio illa pla-

cer, quã deprehendere facile sit, queq;
dilacerat, discerpitq; Virgilium, sed
quæ ex integro Virgilio delibatur.
Quædam ex nostro Vincentio profe-
ram, quem Daphnin appellamus.

Hic est
Martyr
Abulen-
sis.

Pastor erit Daphnis, gemina quem seu a so-
rores (tur.

Ad tormēta necis verbisq; animoq; sequen-
Non tã vere nouo splēdent variata colores
Prata, nec in clausis tantus decor eminet
hortis, (noret,

Quātus erit syluis, pastor quas Daphnis ho-
Ipsē rigans sacro squallentia rura cruore
Ditabit terras, & frondibus ardua montis
Culmina complebit, sterilisq; recedet auena.
Humidat tempestas, soles, pluuiaq; vicissim
Mox aderunt, tellus grauidata ut semine
fruges

Prodigat, & multis sementi partib. extent.
De tumultu in regno Granatensi à
Libertinis excitato sic quidam.

Nutrit Lodoicus & armat

Formosum iuuenē, fratrisq; ut posset haberi.
Germanus fecit, soboles & digna parente,
Latatur fido regni custode Philippus,
Militiaq; iubet palmas, viridesq; triūphas.
Secta-

Sectari, & fusum Christo libare cruorem
 Barbaria, nomenq; Dei legemq; tueri.
 Hac ubi constituit regni possessor auiti,
 Fata via ostendunt, qua se super astra leuaret
 Austrius, & famam ventura extenderet atas
 & infra.

Gens Hispana pius firmisq; in sedibus alta
 Pace fruebatur, subito cum terra tumultu
 Nutare, atq; armis seruilibus acta timere
 Incipit exitium, vastasq; dolere ruinas.
 Balthica maurigenas seper q; expta rebelle
 Vulnera prima capit bello impugnata
 pente.

Ocia rumpit Arabs, & qui sanctissima scilicet
 Sacra colit vultu, bellumq; indicit apertum
 Natio sedifragos mores imitata suorum,
 Quos Lybia de gente sotos, Pænoq; bilingu
 Scim, & abiguas vafros se vertere in arte
 Mulio grassatur, prædamq; exercet agre
 Vinitor, incautos perimunt, passimq; trucidat
 Monticola excelsis sidentes rupibus, ingens
 Australis regio damnum perpeffa Philippo
 Mentem animūq; mouet, cadesq; effecta pio
 Mille sacerdotū, fratremq; ad bella tonitru
 Munere concessū frater iubet ire Philippo
 Durarudimenta, & forti tractata lacerat
 Veri

Versus de beata Virgine, quos mihi superioribus diebus hac præteriens ostēdisti, ex illis sunt, quos probo potissimum lenes, perspicui, volubiles, non incompti, inq; vsurpanda licentia verecundi. Quidam enim cœlum se attigisse putant, si versus faciant inaccessos, nam vocabula audaciùs trāferunt, voces nouare non dubitant, compositionem amāt duriorem, vocales inter se committunt, claritatem consultò fugiunt, latinæq; dictionis portenta versuum esse ornamenta cēsent. In Iezabele sua noster sic lusit Benedictus, quàm poëticè viderint alij, quam non duriter videre mihi videor.

*Impia quid tellus felicia munera frugum
Agricolis orata refers? qd messe quot annis
Isacidas ditare iuuat? quid semina fosso
Excipis in gremio segetem latura feracem?
Deseritur cultus, patrumq; antiqua priorū
Religio nutat, multos dominata per annos.
Heu scelus, heu crudele nefas, altaria passim
Erigit impuro gens circuncisi Baali.
Anrides regni turbata pace recludit*

F

Per-

Perfidia baratru, portisq, patentibus intras
 Ambitio proflans tumido de pectore voces.
 Pestifer idolo delibans vina sacerdos,
 Auri tetra fames sacros inuecta recessus,
 Cunctorum & mater scelerum facunda cu-
 pido,

Vana superstitio varios induta colores,
 Et blando aspiciens vultu danosa voluptas,
 Huic comes horrifonis vadit succincta fla-
 gellis

Vltio non tardo celerans vestigia gressu.
 Pone sequens nigris velox infamia pennis
 Perpetuas hominum maculas aspergit honori.
 Finitimi nostris insultant cladibus ultro,
 Thariadisq, domus claris elata triumphis,
 Euphrati & Nilo que formidabilis olim,
 Incumbit lapsu iam iam casura pudendo.
 Nos meretrix regina minis, nos territa
 ira.

Phænissa auguribus falsis decepta furenter
 Diuinos vates gladio mortiq, reseruat.
 Et ne monstriferi desit pars ima colubri,
 Insolitumq, nefas per summa cacumina sa-
 da

Serpere nequitia desistat, regia coniux
 Crimine composito vita priuare Nabothum

*Apparat, & falsis turpissima testibus aurum
Argentumq; viri, vicinas captat & vuas.*

Si alia in discipulorum poëmaticis
species, & quasi forma lucebit, Luca-
niq; magis quam Vergilij similis esse
videbitur, neq; id tam voluntate acci-
dat, quam natura, patere, permitte,
dissimula. In fundendis enim carmi-
nibus etsi industria plurimum potest,
tamen ingenium dominatur. Sit sanè
Lucanius, qui Vergilianus esse non
potest. Sed utinam Vergilianus sit, à
Maronisque Eclogis ordiatur, qui-
bus sum amicissimus. Itaq; reginæ
Annæ interitum bucolico versu defle-
uimus, ex nostra Phyllide (sic enim in-
scribitur) quædam hîc fragmenta po-
nemus. Lacunas tu pro ista facultate,
istiq; ingenio complebis.

Fletuq; sonoro.

*Crescebant undæ, pleno quas flumine labens
Voluit Anas.*

Paulò post Mycon sic loquitur vnus
ex pastoribus.

Quid toties fluuij repetito nomine luges?

Quid lycida inclamas? q̄ te fortuna fatigat?

F 2

Post

Post gregis imperium tanti, postq̄ aruare-
cepta, (renat

Qua Tagus aurifera praeceptis locupletat a-
Tu fontes, tururatenes, tibi stagna, lacusq̄
Abditaq̄ ex imis resplendet vena latebris.
Quin ride, pecorisq̄ noui noua gaudia mēte
Concipe pastorum fortunatissime pastor.

Ex responsione Lycidæ illi.

Et ni iussa Dei, charumq̄ obstaret ouile,
Indiuisa mea sequerer commercia lucis,
Mortua me & secum charissima Phyllis ha-
beret. (du

Scilicet hoc fuerat cognati ad fluminis riu-
Quod querulis toties portēdit vocib⁹ anser,
Quod p̄dixit Anas tristis, lachrymabile car-
men (cultas

Dum strepit, & nobis somni est erepta se-
Cumq̄ animus tanti praeagus funeris esset,
Soluimur in fletus dubios, stratumq̄ cubile
Linq̄mus, ignoto & iuuat indulgere dolori.
Hic me infelicem repetiti funeris vsus
Efficit vxorum: rapta quid Phyllide restat
Hac mihi demebat curas, prolemq̄ virilem
Hac mihi quarta dabat, numero quadrave-
rat apto (Etus

Germana, & nostros excusserat intima la-
Dicit

Myc.

Dicte felicem potius, dic pastor, & illam
 Suscipe Phæbeo fulgentem lumine, qualis
 Luna solet, veteriq; nouū supaddito nomen.

Dicite pastores sanctæ reuerentia fama
 Quos mouet Hesperia, iam Phyllida quæso
 Dicite.

(Dianam.

De Iaponiorum oratorum aduen-
 tu meos ad te mitto versiculos, sed im-
 perfectos vt soleo, nam clausulam tibi
 relinquo, qui sic habent.

Venistis tandem, nostrisq; obtutibus ora,
 Ora in quâ patuere virū, quos littora mille,
 Immensiq; maris non impediere labores,
 Quò minus optatâ cursu contingere metâ,
 Et se sacrata possent substernere terra.

Aurea nunc verè sunt tēpora, cernimus ipsi
 Egregios iuuenes. & infrâ.

Vltra Indos, Gangemq; amplum, penitusq;
 repostas

Sinarum gentes felix iacet insula, felix,
 Prole virum felix, studiisq; asperrima belli,
 Ingeniis diues, nostrâq; simillima genti,
 Imperioq; potens, spaciis amplissima regni.
 Xavier hanc adiit, sacra legionis alumnus,
 Militiaq; noua, cui dat cognomen IESVS.

Spreuit iter durū, Christi q; potentib' armis
 F 3 Vicit,

Vicit, & ad numerum, gremiumq; fidele vocavit. (rum,

Nam simulacra iacent, & diruta fana Deo.
 Erectaq; cruces, templorumq; ardua tecta
 Conuersa gentis verum testantur amorem.
 Iam noua progenies solito de more piorum
 Legatos Romam regali stirpe creatos
 Misit, inaudito quos ille exceptit honore
 Gregorius, nullo quem tempore fama silebit.
 Ille oratorum mediis amplexibus alto
 Consilio superum caelo sese intulit, & mors
 Obstupuit, magniq; patris de funere nullos
 Inuida condoluit potuisse aptare triumphos.
 Gregorio Sixtus succedit munere diuum,
 Gregoriumq; sequens caeptos consummat honores.

Ergo Iaponios iuuenes sacrauit ad aram,
 Militiaq; dedit gestare insignia sacra,
 Legati leges, Romanaq; iura receptant,
 Sixtus & admissos in regni parte locauit.
 Quid memorem ludos, quid gaudia, dona
 triumphos

Vtriusq; Hesperiae? iustiq; per ampla Philipp
 Regna, dies festos, choreas, turbaq; ruentis
 Murmur, & admirans, stupidumq; ex tempore vulgus?

Nam quis longinquis non admiretur ab oris
 Venisse afflictis quaesitum oracula rebus,
 Venisse incolumes pedibusq; insigere sacris
 Oscula, magnorum madata exponere regum
 Quatuor orantes fidei veraq; salutis
 Praesidia & grata pastorem agnoscere voce
 Primitias terrae, florem, specimenq; suorum?
 Vos teneri duos pelagi, terraeq; labores
 Emenst' varias gentes vidistis & urbes,
 Romaq; tantorum scopus est, & causa laborum.
 Ut quondam extremis orientis finibus illi
 Tres adeo magni reges ditione relicta
 Venere ad Christum portantes thuris odores,
 Atq; auri glebas fului, stactaq; liquorem:
 Utq; illis dubio lucebat tramite fulgor
 Sydereus, stellaq; viam didicere magistra:
 Sic vos vestra fides rexit per operta viarum,
 Difficilesq; aditus, & inhospita rura reclusit.
 Utq; Austro veniens olim regina remoto
 Intrauit Solymas arces, regemq; scientem
 Consuluit, sic vos Romano ex fonte bibistis,
 Dogmaq; de puro libastis gurgite sacrum.
 Hi te damnabunt scelerata Britannia testes,
 Insula turpato quam faemina iure gubernat.
 Hispanos versus qui nostris praecipitoribus operam dabunt, ne cogitare

Ioannes
 Anglia
 Rex quod
 Sacerdotes
 per Sim ab
 Ecclesia
 expulisset, a
 Pontifice
 Romano
 anathe-
 mate dam-
 natus, non
 ante abso-
 lutus est.

quàm dia- quidem discipuli debent, auocant
 aena ca- enim vehemèter ab studiis literarum
 piti adem- Latinarum, redduntq; animos mol-
 ptum Pan- liores: verendumq; est, ne cum qui-
 dulpho se- busdam vernaculis poëtis insanire in-
 dis Aposto- cipiant, quorum omnia probassem, si
 lica Legato- argumentum placuisset. Sit auditor
 tradidit
 professus
 nunquam
 illud nisi à planè Latinus, sit Græcus, iaceat ver-
 Romano nacula poësis dum Latina condisci-
 Pontifice se- tur. Quam poësim puram, virginali
 esse receptu- lemq; esse percipio. Historiam tibi
 rum, idem- que de re- narrare libet iisdem verbis, quibus
 gni heredi- eam Pater Antonius Possevinus scri-
 bus prasti- psit, quæ sic habet. *Cùm quidam biblio-*
 tit. Ita Po- *pola suas officinas ab impudicis, aliisq; im-*
 lydorus Vir- *tilibus libris repurgassent, & plures aut o-*
 gilius lib. *pifices, aut nobiles vitam non bene actam*
 15. historia *deseruissent, & homo haud indoctus septua-*
 Anglica, *ginta quinque annos natus poëticum opu-*
 neq; id no- *multos per annos elaboratum rerum quib-*
 num, si qui- *dem amatoriarum plenum iam iam preli-*
 dem Nau- *esset commissurus, hortatus est noster qui-*
 clero teste *dam, ne id faceret: quod ubi paulò attentius*
 genera. 41. *esset meditatius, non ita multò post ad eun-*
 multò ante *dem reuersus, ita est, inquit, pater, sicut dis-*
 Adulphus *xisti: Ex septuaginta quinq; annis, quo-*
 primus *sibi*
 monarcha
 & Anglo-
 rum rex
 idem re-
 gnum Leo-
 ni quarto

fruor hac luce, sexaginta penè integros in
 rebus inanibus, aut pangendis poëmatibus
 à Christiana pietate alienis contriui: si qua
 hætenus in plurimorum manus meo nomi-
 ne prodierunt, ea reuocari à me possent, ego
 verò libentissimè facerem: ne quid mihi
 damni, illis aut periculi crearetur. Animad-
 uerto quid illud sit, expedire ei, qui scanda-
 lum præbet, ut potius demergatur in pro-
 fundum maris, quàm pedicas obiciat, qui-
 bus se fratres illaqueent: sed quid agam?
 mundi morè sequuto illa exciderunt, Chri-
 sti Domini vocem nunc audiens resipisco.
 Tum bonus senex dena carminū millia igni-
 bus dedit, ac ne quid huiusmodi superesset,
 idem minutiora quæq; fragmenta perqui-
 rens, illa quoq; combustit. Erat autem quo-
 die hoc facere decreuit, patienti Domino
 sacer. Cui pollicitus se posthac piis carmini-
 bus reliquum vitæ impensurum. Nunc
 plures hymnos, & America ad fidem con-
 uersa poëma edere parat in lucem. Hæc
 ex annuis Romanæ professæ domus
 literis excepta non prodesse non po-
 terunt, & ab scribendis amatoriiis ver-
 sibus deterrere discipulos. Vale.

F 5 CVI-

Romanaq;
 Ecclesia fe-
 cit Sectiga-
 le. At le-
 zabel fu-
 rere non
 desinit, &
 Romana
 Ecclesia
 bellum in-
 ferre. Sed
 Deus bone
 insula in-
 sula quid
 præstat?
 Britan-
 nia post tot
 pietatis
 exempla
 à Christo
 sceleratissi-
 me deficit,
 Iapones
 sine maio-
 rum exem-
 plis & ipsa
 veritatis
 adducit
 ad Chri-
 stum.

CVIDAM HONORATO VIRO.

De iis, quæ nostris Latinitatis magistris
obiici vulgò solent.

PLENA erroris sunt omnia
Franciscæ perillustris, vtina
ne inuidiæ, doli, fraudis & in
sidiarum. Sunt qui in iis hominibus
quos Societas nostra erudiendæ
uentuti præficit, Grammaticæ arti
præcepta desiderant, cum desideran
di causa non sit, sunt qui Antonij
brissensis libellum, quem de hac ip
arte scripsit, à nobis omitti dicant
quod omnino falsum est, Antonij
nim præcepta nostri sequuntur, co
rectione quadam adhibita. Sunt qui
Terentium requirant, cuius Teren
nos florem libamus, vepres, spinasq;
reiciimus, docemusq; pueros sine
Terentio ipso Terentianam dictionem
Alij ne suos nobis liberos credant
docendi sanctitatem opponunt, quæ
vtinam semper obiiciant, quæ si
est, neque sine DEI ope transfund
potest in pueros, neque qui docent
sibi

In noua

Hispania

Terentium

S. Augusti

ni familiar

suis ex gym

nasius rele

gavit, sua

foreq; fra

tre Ioanne

Baptista

lex de hoc

opso lata

est, huius

ultra progredi solent, quàm vt eos à
 mortifera culpa prohibeant, quos
 erudiendos susceperunt. Alij ex quo-
 rundam inscientia de cæteris iudi-
 cant, quo iudicio nihil fieri potest ini-
 quius. Nam in summa nostra dili-
 gentia deest sibi sæpè discipulus, de-
 sunt parentes, desunt propinqui.
 Aut enim ex his studiis ad grauiore
 scientias intempestiuè, immature-
 que traducitur, aut aliis vel oblecta-
 tionibus, vel occupationibus nostris
 frustra reclamantibus auocatur. Qua-
 re oportandum est, ne in approbandis
 seueriorum disciplinarum auditori-
 bus facilitas tanta sit, quanta esse pue-
 ris voluntas solet ex his obedientiæ
 vinculis euolandi. Cùm verò adole-
 scentulorum eruditionis, & scientiæ
 periculum ille idem facit, cuius inter-
 est delinire puerulos, quid sit conse-
 quaturum profectò vides. Quis e-
 nim candidatus, & honorum illorum
 competitor, quos suffragatio dare so-
 let, illi non placeat, quem scit vtilem
 sibi esse aliquando posse? Itaque in illa

VIRG-

*autem mo-
 nache quã
 ta fuerit
 sanctitas,
 declarat
 ille liber,
 quem de
 eius vita
 & mira-
 culis scri-
 psit frater
 Ioannes
 Medina
 Episcopus
 Mechoaca-
 nensis.
 Hac ita
 affirmat
 frater An-
 tonius à
 S. Romano
 in libro de
 nouem il-
 lustribus,
 qui in Me-
 xicano re-
 gno sancti-
 tate flo-
 ruerunt.*

virorum necessitate, in hac leuitate
puerorum etsi multi nostri auditorum
mediocritatem assequuntur, pauca
tamen illis in urbibus, in quibus
nostris scholis ad ampliora gymnasia
facilis migratio est, vel licet, vel libere
esse perfectis. Estque quorundam
discendo tanta peruersitas, ut non
Grammaticam ceteris doctrinis, atque
artibus, sed ceteras disciplinas atque
artes Grammaticae praemunire videtur
antur. Nam qui liberos suos vel sponte,
vel obsequuti amico cuidam a nostris
scholis tanquam ab vbere matris
auulsos grauioribus literarum studiis
quae vel Salmanticae, vel Complutensis
vel Pinciae florent, addixerunt, erant
rem tandem aliquando agnoscere
nobis filios tradunt denuo poliendi
dolorique temporis illa iactura est, quae
in illis magistris audiendis positum
est, quorum explanationes intelligere
non poterant, sed vel hospites erant
& peregrini, vel interpellatores
diosi. Nihil enim aliud faciunt
perstrepunt, rident, garrunt, exp
du

sed alios esse etiam volunt pueritiæ doctores, ut sit locus optionis. Quod ad nos attinet, ludimagistrorum ceteræ veniant, doceant sanè sexcenti, videant tamen qui publico consilio præfunt, vtrum sit magis expediens, gymnasia multiplicari, an crescere licentiam puerilem, discipulorum animos distrahi, sectarum fieri diuortia, quot capita, tot esse sententiâs, improborum & perditorum patere perfugia, qui enim eorum, quæ vel admisit, vel omisit pœnas, suppliciumq; formidat, ad faciliores magistros confugiet, tantoque erit & indoctior, & improbior, quantò liberior. At est difficile docere quamplurimos. Quasi verò magistros nostros latere aliquid soleat in tanta immensitate, quos pro numero discipulorum plures pauciores, pro genere, moribus & natura seueriores leniores adhibere Societas consuevit. Mercenarios doctores multi quærunt, ut pecunia conductis quas velint leges imponant. Eisq; fidelioribus, constantioribusq; vtantur ad suorum eruditionem

G tionem

tionem filiorum. Equidem à meis re-
 ctoribus quotidie admoneor, me sa-
 pe Prouincialis inuisit, neque mihi
 vnquam esse licet negligenti. Tam
 seduli, laboriosi, industrii; sumus
 quàm si præmiis & pecuniæ & laudi
 amplissimis afficeremur. Nosti inge-
 nium meum, nosti naturam, perspe-
 cti amicissimo tibi mores mei sunt
 beneficium libenter do, perinuit
 accipio, mecum; actum esse ducor
 clarè, quod eos ciues nactus sim, quod
 me nihil impediunt, quo minùs
 esse similis possim, & in abstinenti
 proposito permanere. Quosdam
 stros auditores, vt parù doctos istis
 dent, cùm ridèda sit magis puerorum
 ad studia optimarum artium immu-
 tura, præpropera, & intempestiua
 gratio. Sed hoc viderint & qui genu-
 runt, & qui rudes admiserunt: si enim
 illi in festinatione, hi in delectu no-
 peccarent, gymnasia flourerent. Tra-
 lusciniam mirè de suis filiis esse sollicita
 vt rectè, modulateq; canere discant, atq;
 ideò iuniores ex parentum institutione tam

gistras summa cum attentione solent audire, versusq; quos imitentur, accipere, quosque magna cum diligentia recitent, quadam enim vicissitudine, quo melius atque facilius discant, modo canentes parentes audiunt, modo quæ diligenter audire secum ipsæ meditantur, & attentiore cura promerere contendunt, itaq; fit, ut si quæ paruulæ capiantur, cum nondum canere didicerint, atque inter homines alantur, longè deterius canant, quoniam ante legitimum tempus à magistris subducta fuerint. Hæc his verbis M. Antonius Maioragius in proëmio commentariorum Ciceronis de oratore. Ergo in nos poëtarum principis versus illi conueniunt.

Qualis populea mærens philomela sub umbra,

*Amisso queritur fœtus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit, at illa
Flet nocte, ramoq; sedens miserabile carmē
Integrat, & mæstis latè loca questib. implet.*

Non nego esse multos, qui ex illo bonarū artium quasi mercatu eruditionem scientiamq; deportent, multo tamen plures essent, quos iactare Aca-

G 2 demia

demia possent, nisi competitio ap- ipf
 probandi discrimen sustulisset. Quod fius
 si vlli in egregiis disciplinarum domi vid
 ciliis præclare se gerunt, illi sunt fere ia
 qui nobis lubētibus ad amplioris gym latu
 nasij sese magistros contulerunt. Qui nos
 quod & in humanioribus literis, & in non
 virtute radices egissent, salui ex illi om
 comitiorum, licentiæ, & largitione ner
 fluctibus, incolumesq; ad portum per mo
 uenerunt. Equidem ab hac Acade pot
 miarum vicinia semper abhorruī, ha pro
 dumq; literarium nunquam in illis lo gan
 cis aperiendum censui, vbi aut ali bit.
 Grammaticæ schola sit, aut vniuersi cura
 tas doctrinarum. Nobis enim nisi illi cior
 fugimus, summus erit labor in remi unt
 gando ventis resstantibus, & semper mo
 aduersa tempestate. Pueris erit an nec
 mus semper in patinis, id est in paten eni
 tiore, liberioREQ; spatio, in illoq; gym ctio
 nasio, vbi quod lubet, licet: nulla que nob
 tam recta indoles est, quam non huius tis c
 modi vicinitas, contagiaque corrup gra
 pant. Nam qui fures non sunt, fieri o per
 casione solent: quod si Academic dare
 ipf

ap- ipsi importunè rogantibus, impen-
uod- sius obsecrantibus gerendus mos esse
omi- videbitur, hæc in primis occludenda
ferè- ianua est examinis parum seueri, tol-
ym- latur etiam funditus pactio seruitutis,
Qui- nostrum sit promouere discipulos,
& in- non illorum, quos præsentatio cogat
k illi- omnia dare poscentibus, & repellere
ionis- neminem. Qui enim petitor est, huius-
per- modi causarum rectus iudex esse non
cade- potest, neque tam iuuenum in literis
i, lu- profectum explorabit, quàm suffra-
is lo- gandi animum, voluntatemq; tenta-
t ali- bit. Culpam quidem ille, cui hæc est
nerf- cura mandata, vitat, existimo, suspi-
si illi- cionem vitare non potest. Nos inqui-
em- unt, iudices similiter erimus non ad-
aper- modum incorrupti, & diutiùs quàm
t an- necesse sit, retinebimus auditores, erit
aten- enim dolori discessus, chariq; seiun-
gym- ctio discipuli: quasi verò quicquam
que- nobis fide sit sanctius. Quæ enim gra-
uiu- tis docere charitas iubet, eadem ad
rum- grauiiores artes perdiscendas cognita
erio- perceptaq; Grammatica coget aman-
emic- dare discipulos. Non te fugit, quàm
ip- G 3 prou-

prouida & cauta Societas sit, quàm ti
 meat plebi dare sermonem. Ex ho
 fonte illa manant vetustioris Gram
 maticæ præcepta, quæ me authore tra
 duntur à nostris. Nec enim offender
 illos sponte volumus, qui hæc à nostris
 requirunt, quiq; post inuentas frug
 glande vescuntur. Hæc est causa cu
 Viues viuat adhuc, ob hanc eandem
 causam quinque difficiles scriptores
 mihi sæpe euenire solet, vt explicen
 quotidie. Illis enim & prodesse,
 obsequi non grauamur, qui intelli
 gendi cupidiores sunt, quàm red
 loquendi. Valerium Maximum, Suet
 tonium, Alciati emblemata illorum
 rogatu non inuitus expono, ex Am
 miano Marcellino, ex Plinio, ex Pom
 ponio Mela quædam illustro, Bre
 uarij difficiles locos, Ecclesiæ hym
 nos, Catechismum, diui Hieronymi
 epistolas, Concilium Tridentinum,
 quibusdam gymnasij mei hospitibus
 profim, libenter interpretor. Ordina
 rijs autem discipulis Ciceronem Ver
 giliumq; propono, interdum Seneca
 tra
 pu
 um
 bo
 tex
 ex
 ris
 cin
 mu
 qu
 am
 Cu
 tan
 bis
 ven
 Gr
 pus
 car
 trit
 ma
 hor
 qua
 Fra
 uin
 vid
 con

trago

tragœdias, Horatium, Martialemque purgatos, Cæsarem, Sallustium, Liuium, & Curtium enarramus, vt scribendæ orationis, pangendi carminis, texendæque historiæ commodum, exemplar habere possint. Ita & veteris Grammaticæ sectatoribus satisfacimus, & nouam addiscentibus, quæ multo nitidior est (si noua dici potest, quam antiqui illi pepererunt) satis amplam materiam suppeditamus. Cumque Emanuelis Alvarez Lusitani de arte Grammatica liber ille nobis valde probetur, loquitur enim & veriùs & floridiùs, quàm solent loqui Grammatici, tamen aureum illud opus fileri patimur, & in syntaxi explicanda barbarum speciei vocabulum, tritum tamen & notum in scholis Grammaticorum perspicuitatis causâ non horremus. Est quidem Latinum alia quadam notione verbi. Tempori Franciscæ cedimus, necessitati que seruiumus, ne nimis præfractè nostra tueri videamur. Non enim tam, vel nobis confidentes, vel excordes sumus, vt

G 4 patriam,

patriam, auitamq; Grammaticam re. ra,
 pente exterminari posse arbitremur. lis o
 Constructionisq; & regiminis vt vo sub
 cant, sedem non modò vetustate, sed sci
 auctoritate etiam publica vallatam & fra
 septam rescindamus. Sensim & pau iucu
 latim eò progrediemur, quò perueni lus à
 re cupimus, consilij & prudentiæ hoc re en
 opus est, non virium, non audaciæ cæli
 non roboris: quàm nos ames, amenc risq;
 que qui rectè de rebus iudicant, cum opti
 cta scit ciuitas, assidua tibi de hoc ipso vt re
 est pugna cū multis, sed noli laborare Cur
 Docendi nouitas non nobis inuidiam illi lo
 conflatur, sed docendi religio. Hinc illa leuo
 lachrymæ. Verentur isti ne liberi su pedi
 aliò rationes & consilia transferant sint,
 alta spectent, hæc humana & caduca in sa
 contemnant. Volunt illi quidem tutis
 suos nobiscum philosophari, sed paudæ, q
 cis, vt ille apud Ennium Neoptole oculi
 mus: neque nos ita multa, sed verè illo n
 non desinunt, quibus aliqua ex parte semp
 posset ignosci, si suo timore content exco
 alienos filios ad nos adire paterentur publi
 Heu quàm sunt difficilia quæ præclasti n
 ra, Fran

m re ra, Franciscæ, quàm est multorum te-
 nul. lis obiecta virtus, quæ verò & quanta
 t vo subsidia ad omnes casus ex optima cõ-
 e, sci sciencia quærantur, gymnasia hæc no-
 am & stra declarant, in quibus tot iam annos
 pau iucundissimè versamur, tametsi nul-
 ueni lus à maledictis vacuuse est dies. Place-
 e ho re enim hunc nostrum laborem Deo,
 acia cælitibusq; gratuiti, laboriosi, saluta-
 nent risq; negotij inuidia declarat, viris vt
 cum optimis, ita maximis probari sic lætor,
 e ipse vt reliquorum iudicia contemnam.
 rare Cur enim laboremus, quid de nobis
 dian illi loquantur, & sentiant, quos aut ma-
 c illa leuolentia, aut inscientia, aut liuor im-
 eri su pedit, ne de nostris rebus syncerè pos-
 rant sint, & rectè iudicare? Fortasse etiam
 uca in saluberrima cura versantes iuuen-
 lem tutis informandæ, & à vitiis abducen-
 pau dæ, qui haud ita sunt sancti non æquis
 tole oculis aspiciunt, instigante veteratore
 erer illo maximo, humaniq; generis hoste
 arte sempiterno: qui multas & varias artes
 tent excogitat, inuenitq; quotidie, quibus
 ntur publica causâ lædatur. Sed detrahant
 e clasti nobis quantum volent, nos tamen
 Fran

G 5 vtab

vt ab optimorum consiliorum eura
 depellant, & rectissima mente deducant, non assequantur. Plurimi ex his quos erudimus, vel ingratiissimi erunt, quod est tolerabile, vel impurissimi & flagitiosissimi, quod est graue malum, & non ferendum: sed instar omnium illi sint nobis, quos vnum quodque gymnasium dare consuevit, ita præclaros, vt ex eorum aspectu magistrum incredibilem capiant animo voluptatem: seque illorum factis animam uertendis & considerandis felices arbitrentur, & cum diuo Paulo propter electos omnia sustineant, ac perferant. Est enim quorundam vitæ sapientia, & probitatis norma, veritatis exemplum, index pudor, nuncia sanctitatis, in multisque disciplinis, non aliter quam in speculo reformationis, vis ipsa cernitur, fertili agri illi esse solent, quos Societas excolit, vt tamen ex hoc fructum multo plenior, quam ex aliis speremus, admonent ipsa principia, vt enim in his copia ubertatem pollicetur ager

2. ad Tim.
 cap. 2.

colis, sic nostrarum rerum hæc difficultas fertilitatem, abundantiamque promittit. Vale & mihi parcere, deq; meis rebus tam amanter cogitare desine. Quicumq; enim rerū exitus erit, in portu nauigamus. Quid enim turbemur in plurimis, qui illum vnum intuemur, in quo viuimus, mouemur, & sumus, cuius aspectu si diuinæ legis cultores erimus, in omnem aternitatem perfruemur.

PATRI IACOBO AVELLANEDA.

De utilitate Seminarij.

ICERO ille, qui & summus Philosophus fuit, & summus orator, Solonem, qui Arcopagum constituisset, legumq; lator Athenensium fuisset, Themistocli, à quo superatus est Xerxes, pugnaq; illa Salamina confecta feliciter, re quidem prætulit, & ratione, licet verbis æquasse videatur. Cùm enim affirmauisset, non minùs præclarum iudicari

1. Offic.

cari oportere, quod Solon statuit. Ita, a
 quàm quod Themistocles gessit, cuius paga
 nomen, quàm Solonis erat illustrius abolo
 rationem cur ita sentiret, adiunxit, hunc dunt
 enim semper proderit, semel ille pro exco
 fuit Athenis. Quæ sanè ratio non uent
 qualitatem habet vtriusque, sed elatio orna
 nem ostendit vnius, submissionem Nam
 declarat alterius. Ex ea namq; concludit pr
 ditur, quanto æterna caducis, fluxis, & ex
 breuib; maiora, melioraq; sunt, tam ex va
 tum Solonis consilia Themistoclis vtinu
 ctoriis præstitisse. Nisi si dicimus semper Troi
 illud Themistocleum non minus polie
 gregiũ esse, quàm semper illud, quo aptif
 est Soloni attributum. Quorsum illud Socie
 inquires? Ut intelligamus quid hinc mina
 tibi prouincia debeat interiorum litæ ta no
 rarum, & eloquentiæ gymnasij domi magi
 sticæ nomine, quod seminarium appellatur
 pellamus, quo constituendo non Trans
 diem te viuere, quod est barbarorum pro
 sed tempus sempiternum spectare dmini
 clarasti, quod est profectò sapientis lingu
 Qui enim videres iuuentutis doctum infan
 rum familiam, quæ Dei beneficio a ne ab
 et

Etia, amplificataq; esset, nemine pro-
pagante, & quasi serente breui posse
aboleri: seminarij remedium adhibe-
dum putauisti, quod etsi à te primum
excogitatum non est, quòd illius sit in-
uentio perantiqua, tamen qui illud ita
ornaret, ante te repertus est nemo.
Nam ex prouincia hac nostra, quam
tu praepositi generalis legatus obibas,
& explorabas, optimos adolescentes
ex variis collegiis accersitos in Palen-
tinum collegium tanquam in equum
Troianum inclusos ei praeceptorum ex-
poliendos tradidisti, qui esse videretur
aptissimus. Res cecidit ita feliciter, vt
Societatis hae regio tui beneficio se-
minarij Græcis Latinisq; literis excul-
ta noua iam dici possit Italia. Nam
magistrorum soboles mirificè propa-
gatur, quorum nos copia vincebant
Transalpinæ nationes, fessis praece-
ptoribus qui vel adsint, vel succedant,
minimè desunt, barbaries relegatur,
lingua expolitur, inquinati sermonis
infamia depellitur, cuius vnus nomi-
ne ab externis rideri solemus. Stet se-
mina-

minarium, ut cœpit, religiosi, ingeniosiq; erudiantur in illo discipuli, e
 omni prouincia flos delibetur, si se
 monis dulcissimum hoc mel fieri pr
 uinciales cupiunt, quotidiana adfi
 dicendi & scribendi exercitatio, ter
 tur, tracteturq; manibus Tullius, q
 orationis Latinæ magister est, reli
 gatur Vergilius, quem qui sequetur
 versuum numerum fundet optimo
 rum, ex Plauti & Terentij nugis il
 fecernantur, quæ intelligentiâ & pr
 dentiam adiunare, augereq; possun
 suntque ea sane quàm multa, nec i
 ex his duobus poëtis negligantur, qu
 orationem etsi versiculorum num
 ris astricta, locupletant: historia test
 temporum cognoscatur à nostris
 Græcæ & Hebraicæ linguæ periti
 habeatur, sit antiquitas in promptu
 & segens nostra probabit Italiae. Re
 ille Babylonius, ut est apud Danie
 lem, nobiles pueros, formosos, & lit
 ratos ex illorum numero, quos in be
 lo Iudaico captiuos ceperat, in liter
 librisq; Chaldæorum addiscendis o

Cap. 1.

cupari iussit eo consilio, ut post triennium, quod erat ex regis imperio in illis studiis ponendum, regem circumstarent. Tale quiddam est in seminario nostrorum tuis auspiciis inchoato, ubi ab ingeniosis iuuenibus, minimeq; indoctis, veraq; & nobilitate & pulchritudine præditis atque ornatis peregrina lingua condiscitur, ut Babylonios, id est, à virtute pietateq; alienos linguarum accessione, rerumque scientia multarum ad Christum adducant, Dei Ecclesiam, imperiumq; dilatent. Iam verò morum barbariem, & orationis paupertatem nulli melius exterminabunt, quàm qui legendis doctorum libris raram eruditionem comparauerint, bonisque Latinitatis authoribus imitandis Romanam linguam familiarem sibi reddiderint, quæ se multo ampliùs quàm materna dilatat, & pandit. Ex Isocratis ludo, ut ait Tullius, tanquam ex equo Troiano innumeri dicendi principes extiterunt, cui valde affine est, quod de eodè Isocrate Dionysius Halicarnasensis scribit.

2. de oratore.

Hanc rem Dionysius paulo scribit.

Hali-

LIBRARIUS
DIONYSIUS
PAULUS
SCRIBIT

*bit obscu-
rius, sed
ita expli-
cat Vir
eruditissi-
mus Seba-
stianus
Corradus
in Com-
mentariis
Ciceronis
de claris
oratoribus.*

*Theodore-
tus historia
Ecclesiast.
lib. 10. c. 5.
Et Niceph.
lib. 13. c. 3.*

*Sessio. 23.
c. 18.*

Halicarnassæus tradit, cuius ludum
Athenarum quandam imaginem
isse confirmat: quod quemadmodum
Athenæ colonias deducebant, sic
cratis ludus, in quo iuvenes bonæ
dolis, qui vel Athenis vel in reliqua
Græcia essent, Rhetoricæ artis præ-
ptis imbuebantur, oratorum quasi
lonias mitteret. Diuus Chryso-
stomus Scytharum, quos Arriana pestis at-
gerat, salutem consuluit Constantino-
li Ecclesia constituenda, quam Sa-
this, quorum ea in vrbe magnus nu-
merus erat, regendam administra-
damque permisit: quos & ipse Chry-
stomus per interpretes sæpè eruditissimos
& in diuinæ legis præceptis institutos
Quæ sanè Scytharum Ecclesia Con-
stantinopoli posita, nil aliud, quam
quoddam Scythicæ gentis seminarium
fuit, cõstabat enim rudes Scythas
nisi à suis excultis doctisque Scythis
se adiuuari. Sanctissimus Isidorus
legium illius exemplum, quod à
gulis Episcopis Tridentina Synodus
erigi iubet, in Hispalensi vrbe, cuius
anti-

antistes erat, instituit, ubi adolescentes generis, ingeniiq; laude commendatos, & in iis diuū Alfonsum, qui postea Toletanus fuit præsul, & sanctū Braulium, qui Cæsaraugustanus creatus est Pontifex, mirabiliter erudiuit. Gregorius verò XIII. Romanus DE I singulari prouidentia Pontifex seminariis tam multis, tamq; distantibus in locis erigendis, quæ sit huius remedij vis apertè monstrauit. Vt enim de Germanorum, Gallorū, Pannonum, Sarmatarum, Græcorum in moribus & literis institutione perfectissima taceam, fides ipsa Catholica, quam in his locis oppugnari scimus, habet certa & firma subsidia. Nam quia suum cuiusq; nationis seminariū est, DE I Ecclesia ubiq; locorū ac gentium ex tempestatibus & procellis per benè moratos, honestisq; artibus & disciplinis instructos iuuenes recreatur. Britannia, quod ad Catholicos attinet, nil laboriosius, nil exercitum magis, atque sollicitum, nil eadem Britannia turpius, flagitiosius, & peius, si hæreticos

H animad-

*Ambrosius
Moralis in
Chronico.*

animaduertas: quid tamen huic ipse natura
 Britanniae Britanni profuerint & pro à fen
 sint, illi inquam Britanni, quos idem & ex
 Gregorius diuina sorte Pontifex, & o gign
 bis antistes in Anglicano collegio lum, o
 beraliter alit, historię narrant, pictur goria
 demonstrant, & mors pro fide opp sed er
 tita testatur Rudolphi Seruini, Alex ore, o
 dri Brianti, aliorumq; summi Pontu magi
 cis alumnorum, quos vel ipsi inim dum
 prædicant, laudeq; & imortalitate blica
 gnos esse confitentur.. Nemo in itanqu
 Anglorum collegio, quod martyrudantu
 seminarium ab omnibus appellat plū ad
 non ita uiuit, vt martyrium præfecim r
 rat, sanguinemq; optet Christo & nil op
 triæ largiri. Nec est dubitandum, que ueni
 tandiu religio stet, quandiu hæc erunt ob
 seminaria fortissimorum iuuenum, respin
 maximè sapientum.. Quæ à Gregerecta
 rio fundata Sixtus, qui Ecclesiam reget, p
 hoc tēpore tam cupidè exornat, tē quant
 benignè, munificèq; sustentat, vt schola
 licere facile sit, dum erunt, qui in rebus n
 gione vacillent, qui fulciant atq; conume
 firment, non esse defuturos. Etenim, o
 natu

ic ip naturā vt esse perpetua possit, id habet
x pr à semine, siquidem aliis occidentibus,
ide & exarescentibus alia vi seminis pro-
, & o gignūtur, & excitantur. Nec est dubi-
gio um, quin nō modo ex seminariis Gre-
ctur gorianis peramplis & permagnificis,
opp sed etiam ex angustiore tuo, & tenui-
Alex ore, (tuum enim semper nominabo)
ontū magistri proueniant facti ad docen-
nim dum, id est, benè merendum de repu-
ate blica Christiana, viuiq; ex illis ædibus,
in itanquam ex terræ vena lapides exci-
pyrudantur, quibus DEI Opt. Max. tem-
llatplū ac domus partim ædificetur, par-
æfctim reponatur. Prouinciæ quidem
& pnil opportunius, nil vtilius, nil poterat
a, queuenire commodius: quæ studiis pe-
e erunè obruta & oppressa per te recreata
um, respirat. Atque vtinam paulo esset
Gregerecta maturius. Nam si qui filias ha-
n rebet, pecunia ei opus est tanto maiore,
e, quanto plures generauit, qui tot iam
vt scholas aperuimus, pecunia indigeba-
n renus non illa quidem exigua, sed pro
q; conumero filiarum, qui se illi ferè æqua-
tentant, quem Danao fuisse fabulæ men-
natu

H 2

tiuntur.

tiuntur. Qui igitur sumptuosi sumus
 quæstiuosi esse debemus, & ea præd
 conquirere, ex quibus eum fructu
 capere possimus, qui ad hæc nobile
 præceptorum familiam alendam fa
 esse videatur. Hic enim sumptus,
 prouidemus, maximas copias exha
 riet, tua mi pater opera viuimus,
 mus; & Societatis nostræ parentis
 erudienda iuuentute bonum nom
 retinemus. Nisi enim prata, area
 istas, cui possessionū generi cūm fr
 ctuoso, tūm stabili noceri minime
 test, prouinciæ dedisses, primūm
 cunia, deinde fides fortasse naufrag
 nostra fecisset. Qui iuuentutem
 ctenus docuerunt, idonei præcepto
 erant, fore item bonos, qui docebu
 seminarij vbertas ista sperare nos
 bet. Quorum alterum felicitatis q
 dem fuit, alterum verò prouident
 est, quæ non modo pueritiæ docto
 bus auxilium spondet à domestic
 sed etiam plausum ab externis po
 cetur. Quidam velut ex speculis
 stra considerant, tantamq; rerum

lem
 tim
 denc
 tres
 cunc
 est lu
 alicu
 bus,
 star
 conc
 dunt
 colis
 rum
 ceo p
 decer
 rarur
 inuifi
 cietat
 anim
 anim
 post l
 bæ n
 te eff
 sint p
 noua
 quàm

lem nostris humeris impositam partim rident, partim admirantur. Ridenti adhuc iusta causa non fuit, tres minimum classes cernuntur, ubi-
 cunq; Grammaticæ & Rhetoricæ hic est ludus grauis, & serius. Quinque alicubi, quæ interuallis iunctæ disparibus, sed pro rata portione distinctis instar lyræ suauissimæ, cuius similiter concinunt cordæ dissimiles, sonos edunt cælitibus periucundos, terræ incolis nõ insuaues, illis præsertim, quorum aures non obsurduerunt. Ta-
 ceo prouincias illas, quarum septem, decemue classibus humaniorum literarum gymnasia personant, quas qui inuisit, & lustrat externus, siue is Societatem amat, siue à nobis alieniore animo est, præceptoribus, discipulisq; animaduersis admirans obmutescit: post lingua recepta cum regina illa Sabæa multis partibus minorem veritate esse famam asseuerat. Sed hæc ut sint perpetua, curandum est, nec tam noua constituenda erunt gymnasia, quàm vetera conseruanda: satis ne-

Reg. 3. c. 10.

H 3 gotij,

gotij, onerisq; suscepimus, præclare nobiscum agetur, si perseueramus ad finem, & à sibilo perseueremus in ceteri: cuius rei cautio in huiusmodi seminariis tota consistit. Vale, & tu hoc opus paternè, vt facis, tuere, conserua, promoue.

* De seminariis Gregorij Stephanus Tuncius sic: vnus vos lacerat ó nocturni praedones, vnus vos cruentat Gregorius, & exitatis per Germaniam, Galliam, Sarmatiam, Pannoniam iuuenum seminariis tanquam aggeribus fidei, vias vestris satellicis includit, vestris vos implicat retibus, & in fines, ac parietes vestros vestris vos liber vestris alumniis oppugnat, neq; verò vnus ille vel alterum vobis opposuit propugnaculum, sed suum singulis penè gentibus extulit. Prutenis & Suecis Bransbergense, Prutenense Lituanis, Bohemis Pragenense, Morauense Olomucense, Austriacis Viennense, Graecise Stiriacis, Dilinganum Germanis, Fuldaense Saxonibus, Mussepontanū Scotis, & Bernis, Heluetiis Mediolanense, Britannicū Rhemense, Claudiopolitanum Transylvanicum. Sed quid ego tam longinqua commemoro?

quot in urbe videtis conturbernalium iuuenum collegia tanquam religionis arces, ad quas externa gentes quotidie ex Oceano, ex Alpibus, ex Peloponneso, ex Synagoga, ex Palestina confugiunt? hæc ille in exequiis eiusdem Gregorij.

CVIDAM RELIGIOSO, SVMMÆ-
que expectationis adolescenti.

De latinitatis seminario à nostris fratribus adamando.

RÆCAS te & Latinas literas avidè arripere, & in seminario nõ Philosophorũ, aut Theologorum, sed Latinorũ admodum libenter esse lætor ex animo, agoq; immortalideo gratias, qui non modò vt optares, sed etiam vt haberes ista, maturaresq; perfecit. Ego namq; vim seminariorum maiore quodam modo mi frater admiror: nec enim ille solùm legitur ex eis fructus quasi pullulantiũ, & subinde renascentium Latinæ linguæ magistrorum: quando ars omnino nulla est, quæ sine istis eloquentiæ

H 4 umbra-

umbraculis possit esse perfecta. Sorlaru
 det Dialectica, in qua nullus enit plic
 orationis splendor, Philosophiam fer ten
 mo parum latinus infamat, doctri min
 nis honor esse non solet vel inornat ex
 vel prorsus infantibus, vt enim insip sch
 ens & inerudita lingua despicitur, gaur
 elinguis sapientia non valde approbam
 tur. Quæ cum ita sint, quid nõ solũ rir
 tibi arguto dialectico, magnoq; philo disc
 sopho, sed aliis etiam, quorum similitum
 ve expectatio, vel eruditio est, poterit
 euenire commodius? Qui enim el Adi
 quentiæ magistrorum discipulus er vid
 & studiosus auditor, quàm politissim tra
 quæ sentiet, eloquetur, Latinè conit,
 onabitur, cum externis congregi, de adh
 rebus maximis, & grauissimis colloctos
 poterit. Venerat Antiochiã magni vita
 ille Basilius, cauponisq; ad quem fortate
 diuerterat, filium vidit tristiore neruo
 Mœroris causam rogatus adolescenita
 magistri hæc me, inquit, dictata coior
 turbant: erant auté versus Homerolic
 quos sophista Libanius pueri doctilia
 soluta oratione dictauerat: Basilius aq;
 laru

*Amphilo-
 chius Episc-
 opus Iconij
 in Vita D.
 Basilij.*

. Sorlarum rerum minimè rudis versus tri-
eniteplici explanatione illustravit, hilarita-
tam se temq; puero reddidit, cumq; Basilij
doctrinam mirabilem explicationem Libanius
ornatè ex scripto legisset, quod scriptum ad
in scholam puer detulerat, obstupuit, ne-
tur, arguitq; humani esse interpretis rem
probatam abditam, tamq; difficilem ape-
ri solitari. Itaque cogere cœpit, & urgere
philosophum, ut interpretem indicet,
a similitum puer, peregrinus quidam, meusq;
poterit diuersor his tenebris attulit lucem.
imel. Adiit statim Libanius ad diuersoriũ,
lus er videt agnoscitq; Basilium, domũ per-
itissit trahit, de via languenti cibum appo-
nè connit, more suo nihil ad panem Basilij
di, de adhibet, quo sumpto Libanij discipu-
ollocos Libanio ipso rogante Christianæ
magnitæ præcepta docuit, ad animi puri-
m fortatem, ad modestiã, ad verecundiam
orenerudiuit, & ad cælestis vitæ præmia in-
lescetitavit. Huius autem salutiferæ con-
ataccionis fons & origo fuit Homeri ex-
merollicatio, quæ autoritatẽ Basilio con-
dosciliauit, viamq; ad maiora, diuinio-
silius itaq; dogmata salutariter exponenda

lar
H s muni-

De scripturis Ecclesiasticis.

muniuit. Origenes, vt sanctus scribit Hieronymus, idcirco Grammaticam & Rhetoricam docuit, vt huiusmodi vtriusque artis occasione ethnicorum filios Christianæ vitæ præceptis imbueret. Neque nos aliam ob causam Grammatici sumus & Rhetores, vt hæc scire cupientibus benè viuere præcepta demus. Itaque hæreticorum huiusmodi literis capimus, vt escares: eorum autem patres nemini obuium est, quin illi omnium optime cõfutare & possint & soleant, qui editissimè & ornatissimè scribere & qui didicerint. Equidem vt hæc quantitæ studia floreat, cupio videnter, vtq; numerosæ orationis si lyram nemo recuset, ne vt Themistocles, habeatur indocti. Quæ si animaduertissent, qui vel vel cognatos in nostra habent societate, illas voces sine dubio continuis quas modò flens, modò ridens auclera soleo: qui in seminario aliquando erint, eos ferè Grammaticæ doctores

Cicero in 1. Tuscul.

effici. Cuius Grammaticæ? fordidæ,
 mercenariæ, ignobilis, an honestæ,
 gratuita, gloriosæ? Qui ita loquuntur,
 ut sunt, sic etiam rerum nostrarum in-
 solentes se esse demonstrant: & igna-
 ros veritatis. Non cuiuis de semina-
 rio etiã si libeat, continuò licebit pue-
 ros erudire. Sanctitatem, prudentiã,
 fidem non modo scientiam res tanta
 desiderat. Multi alia vel inuiti tracta-
 re coguntur, multi nõ vt pueritiæ præ-
 ceptores sint, sed vt boni Theologiae
 scriptores, doctoresq; esse possint, elo-
 quentiæ studiis operam nauant. Ne-
 que illud verum est, quod dici solet ab
 istis, seria negotia deesse Grammaticæ,
 quam videmus de discipulorum cum
 scientia, tum maximè virtute esse sol-
 licitam: prodesse quam plurimis, ami-
 cos, inimicos beneficiis obligare. Illi
 verò, quibus beatæ Virginis sodalita-
 tes curæ sunt, quiq; gymnasio vniuer-
 sitatis præsunt, grauiissimarũ rerum pon-
 derera sustinent. Honos alit artes, ho-
 nores Grammaticæ desunt, balbutiunt,
 qui ita loquuntur, onera, non honores
 dicere

dicere debuissent. Nil enim Grammatica Societatis honestius, nil nobilitius, nil honoratius, quæ quò magis gloriam despicit, eò est magis gloriosa. Equidem hanc habeo arti meæ gratiam, quòd illius priuilegio immunitatem mihi charissimam sum adeptus. Abstrahit enim à rebus gerendis perpetua Grammatica, illis inquam rebus, ex quibus angores capiuntur non scrupulique perpungunt. Concilioque confessionibus, rectionibus, quæ millis curæ comitentur, intelligis, itaque defunt, qui Cicerone contenti, & uenorum lectione librorum, quos ars nostra desiderat, à Theologiæ in prætib; manus abstineant, & scientiarum reginam, quam & prædicant & honorant, aut libenter ignorant, aut se scire dissimulant. Vt enim quidam olim ex sanctis hominibus notatur piscopi, sacerdotescum fierent, quos indignos honore arbitrabantur, si se ipsi mutilauerunt, aut mulieribus introducendis, quas tamen vestigiosos facere vix sinebant, sed vna porta profertur.

*S. Paulinus in Vita
diui Ambrosii.*

gressas, alia exire cogebant, turpioris
 vitæ suspicionem ingenerare volue-
 runt, quæ suspicio populi mutaret vo-
 luntatem honorem illum vltro defe-
 rentis: ita in Societate nonnulli, quò
 vite securitas possit esse diuturnior, re-
 ligioq; integrior, illius se scientiæ co-
 gnitione priuant, sine qua confessio-
 nibus, & concionibus operam dare
 non licet, sibiq; Grammaticam de-
 spondent ex genere illam plebeio, sed
 mille thesauris affluentem. Quos qui
 diuinare potuit in agro latères, omnia
 vendit, vt agrum emat, & auro potia-
 tur. Irrisionem fortasse times, & Grá-
 matici nomen Philosophus erubescis.
 Adhuc neminem vidi (& mihi est, ac
 fuit consuetudo cum multis) adhuc
 inquam neminem vidi huius nostri
 muneris irrisorem, cuius non esset vi-
 ta turpissima. Vt talis vituperatio laus
 mihi fuisse videatur. Ruffinus sanctif-
 simo Hieronymo obiecit vt probrũ,
 quòd nobiliũ pueros poëtas & histori-
 cos docuisset, Grammaticamque esset
 professus, idq; reprehendit, quod lau-
 dare

Matth. 13.

Lsb. 2. in-
ueltua.

*Vide Mari-
anum Vi-
etorium Re-
atinum in
Vita diui
Hieronymi*

*C. Sancta
Romana
15. distin.
In Epist. ad
Latam. de
institutione
filia.*

*Ex Carolo
Sigonio lib.
17. de im-
perio Occi-
dentali.*

dare æquius esset, Hieronymus enim edictum
cum Christianæ vitæ rudimentis illi eloqui-
literas coniunxit, quæ illi ætati nec omnia ne-
sariæ videbantur, paruulisq; factus, ne fieret
paruulus, vt eos lucrifaceret. Sed Resumma-
finum furere sinamus, cui illa cum vcuum
tere amico Hieronymo dissensio hanc animi
nori non fuit, nostræq; Grammatici subtra-
ducem sequamur Hieronymum, cremente
ius verba illa frequenter vsurpemus. *ma eni*
Ipse si Paulam miseris magistrum me & tum e-
triciam spondeo, gestabo humeris, balistræ ve-
entia senex verba formabo, multo gloriose qua pe-
mundi Philosopho, qui non regem Mæcedis an-
num Babylonio periturum veneno, sed filius, h-
cillam & sponsam Christi erudiam regni leges
lestibus offerendam. Libet tibi mi fratrem &
illustri regine Amalafuentem de Graur elo-
matica testimonium proferre. Cuius secur-
enim Romæ ingenuarum artium cam, ha-
etoribus à senatu stipendia aut nō pōt sch-
derentur, aut lentè & fastidiosè solzaticu-
rentur, Amalafuenta huius rei certoda su-
facta per literas senatoribus nomine ali-
Athalarici præcepit, vt eis plenissimè de a-
satisfacerent. Regine autè sic haç vel
edictu

s eni edictum. Nuper cognouimus doctores
tis ill eloquentia Roma laboris sui constituta pra-
necumia non habere, & aliquorum nundinatio-
Etus ne fieri, vt scholarum magistris attributa
ed R summa dematur: quapropter cum perspi-
um uicuum sit, premium artes nutrire, nefas iudi-
fio hcauimus doctoribus adolescentium aliquid
nati subtrahi: qui sunt potius commodorum in-
m, crementis ad gloriosa studia prouocandi. Pri-
emuma enim Grammaticorum schola fundamē-
e & tum est literarum, mater facundia, magi-
balbstra verborum, ornatrice humani generis,
lorio qua per exercitationem pulcherrima lectio-
Macoris antiquorum nos cognoscitur inuare con-
sed aliis, hac non vtuntur barbari reges, apud
egnis legales dominos permanet singularis, arma
i franim & reliqua gentes habent, sola reperi-
Graur eloquentia, qua Romanorum dominis
o. C. bsecundat. Qua dere P. C. hanc vobis cu-
um cam, hanc auctoritatem largimur, vt succes-
o pōr schola liberalium literarum tam Gram-
è solzaticus, quam orator, & iuris expositor cō-
certoda sui decessoris ab eis, quorum interest,
omne aliqua imminutione percipiat, ne cog-
nissir de alieno pendere fastidio, cui piaculum
chaz vel horarum vacasse momento. Hęc est
dicto illa

*Ex eodem
Sigonio ijs-
dem prope
verbis.*

illa Amalafuenta, cuius ingentia corpore
poris & animi decora prædicantur.
Tanta enim oris dignitate fuit, ut
mo eam sine summa veneratione
staret, tam eloquens, ut cum Graeco
Latinèq; sciret, verba faciens omnia
ad se voluntates, animosq; contueretur,
ingenium virile, ac prudentia
ior, quàm mulierum ferre natura
leat. Itaq; Athalarico per ætatis
becillitatem ad regni gubernacula
standa minus idoneo, ipsa tanta
tiæ, ac sapientiæ fama administravit
ut omnes in summam admirationem
adduxerit. Puerum porrò Athalaricum
cum octo annos natum contra
tuta Gothorum more Romano
ad omnem humanitatem literis
mandum curavit. Ac præceptorum
seniorumq; humanitate, prudentia
præstantium custodiæ seueriori
misit, qui nunquam ab eius lateribus
cedentes mores, vitamq; pueri Romano
na disciplina imbuerent. Sed Gothorum
seuera seniorum disciplina educari
lestè ferentibus regina ipsa cessit,
missi

missisq; pædagogis seueris & grauibus
iuuenum familiaritati puerum inuita
commisit: à quibus miserè depraua-
tus non multò post luxuriæ ac temu-
lentiæ deditus morbo letifero est op-
pressus, ac tandem extinctus illo anno
quo Sol sine radiis perinde ac Luna
prodigiòsè refulsit, ac magna ex parte
defecit. Vt mihi quidem Sol tantam
regiæ institutionis peruersitatem mi-
nimè tulisse videatur. Hæc ego de
Amalafuentæ laudibus, prudentia, li-
teris, deq; barbaris barbarorum Go-
thorum consiliis in educando paruo
illo rege cõmemoranda duxi, vt quod
Grammaticæ testimonium regina illa
dedit, esse videretur illustrius. Tot
enim in nostram hanc artē ornamen-
ta congeffit, vt hæc tempora prouidif-
se ac diuinasse videatur, in quibus reli-
giosæ liberalis, piæque Grammaticæ
beneficio mûdus ipse reflorescit. Sub-
iungam aliud Galerij Constantij ma-
gni illius Constantini patris (num lo-
cupletiores quæris autores?) de hac
nostra arte iudicium. Extat enim au-

I

rea

Apud eun-
dem Caro-
lum Sigoni-
um lib. 1. de
Occidenta-
li imperio.

rea Imperatoris huius epistola ad E-
nomium rhetorem clarissimum, quae
sibi magister memoriae fuerit: quae
habet. Merentur & Galli nostri, ut
rum liberis, quorum vita in Augusto Clu-
ensium oppido ingenuis artibus eruditur,
ipsi adolescentes, qui hilari consensu meo
Constantij Caesaris ex Italia reuertentis
cepere comitatum, ut eorum indoli consi-
re cupiamus. Proinde quod aliud praemi-
is, quam illud conferre debemus, quod
dare potest, nec eripere fortuna? unde
ditorio huic, quod videtur interitu pra-
ptorum orbatum, te vel potissimum pra-
re debuimus. Cuius eloquentiam, & gra-
tatem morum ex actus nostri habemus
ministratione compertam. Saluo igitur
uilegio dignitatis tuae, hortamur, ut profes-
onem oratoriam receptes, atque in supra-
ciuitate, quam non ignoras nos ad pristina
gloriam reformare, ad vita melioris
adolescentum excolas mentes, nec putet
munere ante partis aliquid tuis honoribus
derogari. Cum honesta professio ornent
tius omnem, quam destruat dignitatem
nig, etiam salarium te in sexcentis mil-
num

nummum ex reipublica viribus cōsequi volumus. Ut intelligas meritis tuis etiam nostram fauere clementiam. Vale Eumeni charissime nobis. Eumenius autem onere suscepto, ut gratiam à Cliuensis suis iniret, præsidem Galliæ adiit, atq; oratione habita postulauit, ut scholas Menianas, quæ erant inter Mineruæ, & Apollinis templa constructæ, reficeret, atque ad id opus pecuniam sibi à principibus constitutam adhiberet: cuius Eumenij verba hæc sunt. Ante omnia vir perfectissime diuina imperatorum, Cesarumq; nostrorum prouidentia, singulariq; in nos beneuolentia scholarum etiam Menianarum instauracione parandum est, qui ciuitatem istam, & olim fraterno nomine gloriatam, & nunc demum grauissima clade percussam cum latrocinio Batauica rebellionis, obsessa auxiliū Romani principis imploraret: non solum pro administratione meritorum, sed etiā pro miseratione casuum attollere, ac recreare voluerūt: ipsamq; ruinarum eius magnitudinem immortalibus benignitatis suæ monumentis dignam iudicauerūt, ut tanto esset illustrior gratia resti-

Ibidem

tutorum, quanto ipsa moles restitutionis im-
 manior. Itaque maximas pecunias, & vo-
 tum si res poscat, ararium non templis mod-
 ac locis publicis reficiendis, sed etiam priva-
 tis domibus indulgent. Nec pecunias modo
 sed etiam artifices transmarinos, & ex an-
 plissimis prouinciarū ordinibus incolas
 uos, & deuotissimarum hiberna legionum
 adhibent, ut residues aquas, & novos am-
 veluti aridis fessæ urbis visceribus infu-
 dant. Ex quo manifestum est, eos, qui co-
 niam istam tot, tantisq; opibus totius imp-
 rij erigere, atq; animare statuerunt, vel pr-
 cipue sedem illam liberalium artium re-
 reparari: cum peculiarem frequentiam
 nestissima iuuentutis illustrato studio
 honore prouiderint. Cui enim vnquam
 terum principum tantæ fuit curæ, ut doct-
 ne, atq; eloquentia studia florerent, quan-
 his optimis atque indulgentissimis domi-
 generis humani? quos ego quidē quanto
 ad votum, pietatemq; pertinet, liberorū
 parentes appellare non dubito. Qui no-
 lissimam istam idolem Galliarum suarum
 teritu summi doctoris orbatam respicere
 gnati suo potissimum iudicio præceptorum
 modo

moderatoremq; tribuerunt. Et inter imperatorias dispositiones summis reipublica gubernanda prouisionibus occupatas literarū quoque habuerunt delectum. Neque aliter, quam si equestri turma, vel cohorti praetoria consulendum foret, quem potissimum praeficerent, sui arbitrij esse duxerunt. Neq; quos ad spem omnium tribunaliū, aut interdum ad stipendia sacrarum cognitionum, aut fortasse ad ipsa palatij magisteria prouehi oporteret, veluti repentino nubilo in medijs adolescentiae fluctibus deprehensi incerta dicendi signa sequerentur. In quo ego vir perfectissime nil laudi meae tribuo, sed domini nostri Constantij principis incredibilem erga iuuentutem Galliarum suarū sollicitudinem, atq; indulgentiam mirari satis nequeo. Qui honorem literarum hac quoque dignatione cumulauit, ut me filio potius meo pristinae studia molientem ipsum iusserit disciplinas artis oratoriae retractare: & hoc ipsi palatio parentis sui munus iniunxerit, ut mediocrem quidem pro ingenio meo, naturaq; vocem caelestia tandem verba, & diuina sensa principum proloquunturam ab arcanis sacrorum penetralium ad priuatarum

*musarum adyta transtulerit. Non utiq, qui
 mihi quem tanta dignatione respicit, quan-
 ta pro summis honoribus debet sufficere,
 sapienti, vellet aliquid imposita ista profes-
 sione detrahere, sed ut professioni ipsi ex eo
 honore, quem gessi adderet dignitatem. C-
 igitur dubium, quin diuina illa mens Casarum
 qua tanto studio praeceptorem huic con-
 tui iuuentutis elegit, etiam locum exercitii
 illis dicatū instaurari, atq, exornari velle.*
 Hæc Eumenius, quo duce in eam sen-
 tentiam adducor, ut credā feliciorē
 esse illum, qui in nostra Societate
 consule Rhetor fiat, quàm qui con-
 ex Rhetore. Ergo in ea vrbe, quæ Ph-
 lippi regis nostri domiciliū est, ad m-
 as venit aures quendam magnum
 rum, & magna tractantem, aliquando
 rhetoricam docuisse, quæ res præ-
 cturæ illius memoriam in multa se-
 la propagauit. Videbat enim homi-
 sanissimus docendi pueros Societate
 conditionibus ut gratis, ut prop-
 DEVM, ut cum literis pietatis præ-
 pta iungantur, munus esse præclarū,
 prouinciæ moderatoribus non ind-

gnus

gnum. Ioannis Gersonis taceri non debet exemplum, qui Parisiensis academiae Cancellarius, & Galliae in Constantiensi Concilio legatus tamen in tanto honore, tantaq; vitae occupatione pueros erudiuit ipse per se, & alios ad idem faciendum exemplo, librisq; scriptis incitauit. Extat enim Gersonis scriptore liber de pueris ad Christum trahendis. Antonius Galuanus Molucarum in India praefectus relatis in horreum Domini manipulis ad nouas opes augendas diuino prorsus instinctu seminarium puerorum ibidem instituit, quod vnicum labenti Christianae disciplinae remedium tanto deinde post Tridentina Synodus approbavit: in id seminarium lectos e variis nationibus adolescentulos in dolis bonae, quiq; matura dein aetate in sua quisque patria Euangelio insisterent, summa cura ac diligentia quoad permitterent occupationes per se, perq; suos Christianis & literis imbuebat & moribus. Quare seminarium compleri volo adolescentibus & multis, &

optimis, estq; habenda gratia Coryle lenne
 illi, vel potius Choriphæo, qui de facie nem r
 haurire noluit adolescentibusq; summus, r
 me expectationis eligendis quasi vocato ante
 præiuit omnibus illis, ad quos semina voc
 rij cooptandi cura pertinebit, quid e furdos
 sent facturi, & quales intromissuri. Non e Oct
 bis enim in hoc stadio currentibus e qui, v
 modiùs auxiliari poterunt illi, quib; peram
 auxiliandi facultas erit, quàm qui v iam pu
 luntate sola, studioque faueant. Mendac
 quia possunt saltem ad breue temp ctam r
 opitulari nō nolent, hos nil pollente lauder
 artifq; incios voluntas idoneos ad defini
 tores facere sola nō potest. Siquide tuti e
 plus largiri solet avarus diues, quā olim F
 egens liberalis. Sint ergo, qui Græcæ exist
 & Latinè sciant, sint qui libros enarrabilis, al
 re possint, sint qui interuentorum itia, &
 hospitem admirationem & plausugressus
 non illum inanem, sed muneri ipsi neutra
 cessarium commoueant, sint qui regbet, di
 re iuuentutem possint, Societatisq; latis ab
 nomen, decus & famam tueantur. Mor, sic
 ditentur nostri non modò concione qui co
 quod est in Societate solenne, & ita ius, n
 lenne

ryle lenne, vt vel nouicios pronuntiatio-
 e faciem rectam & decoram doceri videa-
 sumus, non vt concionandi munus tan-
 voto ante cogitent, sed vt oris foeditatem
 nimiae vocis sonos inconditos, agrestes, ab-
 ide surdos maturè dediscant, (quem mo-
 ri. Nō ē Octauiano Augusto fuisse legimus,
 us cō qui, vt Suetonij verbis vtar, dabat o-
 uibus peram assiduè Phonaſco:) verum et-
 iam puerorum admonitiones, institu-
 endæq; adolescentiæ veram & perfe-
 ctam rationem, quæ obiurgationem,
 et laudemq; complexa præmio & pœna
 definitur. Qui docti iam atque insti-
 tuti è Seminariis egrediuntur duas vt
 olim Herculi, sic etiam sibi ostendi vi-
 deas existiment. Vnam doctrinæ pue-
 rili, alteram virilis, robustæq; sapien-
 tiæ, & cum sui iuris hominibus cōpa-
 raturus fructuosi: vtraque virtutet, ne
 si neutra viciorum, hæc amœniæ & turpis
 regeret, diuersorij, & hospitij ius, quæ in-
 siq; latet abundat, illa videtur eperit, que-
 r. Mor, sicca, puluerulenta, dis irrisionis &
 on qui considerabit attentius nostri Clau-
 ita. Nihil vberius, nil ditiocietatis præ-
 enno

In
ff

et Juno

ib. de mo-
bus.

Reg. 2. c. 6.

I
positi

LIBRARIJ
 UNIVERSITATIS
 PADERBORNENSIS
 NIV
 12

ridius inueniet. Deliberandi ratio alun
 omnium optima erit, quæ ducem obsequium
 dientiam sequetur, cui tamen per prærem
 fectos licebit eligere, & vtrum velit min
 berum, permissumq; erit, in eam non
 me audit, partem propendat, quæ The
 virtuti propior, quàm voluptati, quæris, l
 gloriæ, quàm humanæ nostræ naturæ sup
 blandimentis. Tu verò perge in nati
 cursu ad veram laudem directo, & host
 uentutis amatores, quos nō solum atten
 DEO, sed hominibus etiam spero bus
 charissimos. Quid enim externis sapi
 tiant, quid dicant, quàm hæc secum des,
 populo res geri sit cœpta, te minime plina
 fugit. Nam si reipublicæ maximè resti
 terest firma tecta in domiciliis habuim
 re, fabri tignarij Grammatici non teste
 repat, à quibus est domus fulcienda didi
 hospiti pulcherrimis picturis, & figuris
 non illum electat, pingendi, fingendi se lib
 cessarium architecti maximi sunt: vere
 re iuuentute aginis, aut statuæ pulchre clyt
 nomen, decus ita potest, quæ cum orque
 ditentur nostri guris, & luminibus consibili
 quod est in Sociare politioris literarum diu
 alum

di rati alumnos laudemus, diligamus, ame-
 em obtemus, admiremur, iisq; studiis hono-
 per pre rem maximum deferamus, quæ ho-
 a velit mines ad humanitatem erudiunt, quæ
 eam nostros Dialecticos, Philosophos,
 e, quæ Theologosq; perpoliunt, quæ dolo-
 ri, quæ ris, laborisq; solatia, alleuamenta que
 e natu suppeditant, quæ aditum ad externas
 ge in nationes patefaciunt, quæ apud fidei
 o, & hostes beneuolentiam conciliant, &
 o sol attentionem maximè captant, in qui-
 per o bus pueritiæ magistri, id est, scientiæ,
 erni sapientiæq; doctores, pudicitia custodi-
 secun des, legu conseruatores, veteris disci-
 mini plinæ, sanctitatis prisca, antiqui officij
 kime restitutores nutriuntur. Educatio e-
 is ha nim, & disciplina mores facit Seneca
 ci no teste, & illud sapit vnusquisque, quod
 ienda didicit. Caueant igitur externi pa-
 & sig rentes, quos Grammatici filij pudet, ne
 agend se liberis orbet malus pudor, & turpis
 unt: uerecundia, vt illa Micholis, quæ in
 pulch elyto Dauidi filios nullos peperit, que-
 m on que fastidij pœnas dedit, irrisionis &
 ous co sibili. Me quidem patris nostri Clau-
 terar dij Aquæ viuæ totius Societatis præ-
 alumni
 positi

Lib. demo-
ribus.

Reg. 2. c. 6.

LIBRARIUS
 UNIVERSITATIS
 PADERBORNENSIS
 N. V.

positi generalis reficit, & recreat prudentia mirabilis. Quos enim vidit studiis deditos, & ab inani plausu horrentes in dextera collocat, et si qui ægrè ferant, quiq; in sinistra consistere debere contendunt. Iacobumque illum imitatur, qui Manasse Ephraimum prætulit natu minore. *Genes. 48.* Iosepho reclamante. Brachium enim conformanda cruce perfecit, dextera manus illum & attingeret fortunaret, quem pater vulgi more sequutus ad aui sinistrum latus applicarat. Cur enim non honoretur filius, qui verus Societatis Ephraim matrè liberis auget, domiciliis & fructibus? & Ecclesiam, quod caput mirandum in modum amplificat? Non collegiorum fundatores id potissimum spectant, sequuntur, optant, & in primis exigunt, ut erudiatur iuuentutis ei que urbi, quam amant, de qua bene mereri student, nil se vel maius, quod utilius afferre posse existimant, quam si Societatem introducant nutrimenta optimam puerorum. Finem dicitur

faciam, si illud addidero, quod non leges inuitus, in his studiis docendæ pueritiæ, quæ Seminariū complere fortasse poterunt, me libenter occupari, Illud enim Salomonis teneo, vt manè & vesperè sementem faciamus admonentis: manè quidem, id est, in ætate florente semen sparsimus, adolescentiamq; adolescētuli docuimus, vesperè & in hoc vitæ occasu à serendi fructuoso hoc labore nondum in mentem venit cessare. Vale, & totis viribus contende, vt illorum vnus sis, quos his verbis Christus affabatur, quod vni ex minimis istis fecistis? Vale iterum, & hæc imis sensibus penitus manda, quæ nimium meminisse necesse est.

Eccles. 11.

Matth. 25.

Huc illa spectat epistola de librorum deletu, quam leges in sexto illo nostro de recta institutione.

EPISTO.

